

ΖΑΓΟΡΙΑΚΑ

ΠΡΟΣΤΑΤΕΨΤΕ ΤΑ ΔΑΣΗ ΜΑΣ

Ανάμεσα στις φυσικές ομορφίες του Ζαγοριού συγκαταλέγονται και τα δάση μας. Το μάτι πλανιέται από το γυμνό άγριο τοπίο στο πυκνόφυτο δάσος κι από τις απότομες χαράδρες στους παραδοσιακούς οικισμούς. Ένας λόγος τούτος κι ο άλλος η εθνική οικονομία. Αρκετά χωριά κρατούνται ζωντανά από την εκμετάλλευση του δάσους. Αγροτοδοσικοί συνεταιρισμοί, με ικανό αριθμό μελών, άρχισαν από τώρα την υλοτομία. Ζαγορίσιοι προστατέψτε τα δάση μας. Έχετε υποχρέωση και μπορείτε να καταβάλετε την ιδιαίτερη προσοχή που απαιτείται. Ευτυχώς μέχρι τώρα δεν είχαμε μεγάλες φωπιές με εκτεταμένες καταστροφές. Στην υπόλοιπη Ελλάδα άρχισαν και καίγονται δάση και δασικές εκτάσεις. Ιδιαίτερη προσοχή και στις χαμηλοσκεπείς και θαμνώδεις εκτάσεις, γιατί όλα είναι αλληλένδετα και ισορροπημένα στη φύση.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΟ ΝΕΡΟ

Ανέκαθεν πολλά χωριά του Ζαγοριού είχαν πρόβλημα νερού και αναμένεται οξυμένο για τούτο το καλοκαίρι. Εκτός από τα χωριά του Δυτικού Ζαγοριού, έφτιαξαν σύνδεσμο ύδρευσης, καμιά άλλη προσπάθεια δεν έγινε. Νερά υπάρχουν, αλλά δεν μπορούν να τα αξιοποιήσουν μεμονωμένα οι κοινότητες. Μια έκκληση λοιπόν να γίνουν κι άλλοι σύνδεσμοι υδρεύσεως κοινοτήτων. Όσο για τα μέτρα προστασίας και οικονομίας, μπορούμε να κάνουμε ορισμένες παρατηρήσεις. Και πρώτα οι κοινότητες που ήδη έπρεπε να είχαν ελέγξει τις υδρομαστεύσεις, τις δεξαμενές και το δίκτυο. Κάθε μικρή διαρροή να επισκευασθεί. Οι κάτοικοι, μόνιμοι και ξενητεμένοι, να ελέγξουν και να επισκευάσουν τις διαρροές. Όλοι οι κάτοικοι, και των κοινοτήτων που δεν έχουν οξυμένο πρόβλημα, να περιορίσουν τα λουλούδια στις αυλές και τα οπωροκηπευτικά που θέλουν πότισμα. Να ξε-

χάσουν το πλύσιμο της αυλής με το λάσπιχο και το πλύσιμο των αυτοκινήτων. Οι Κοινότητες τέλος να διορθώσουν τις διάσπαρτες πηγές και τις ποτίστρες, για να μη ξεχνάμε και τα καημένα τα ζώα, που πρέπει κι αυτά να ξεδιψάσουν.

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΟΔΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ

Τις μέρες του Πάσχα η κίνηση από αυτοκίνητα στο Ζαγόρι ήταν το κάτι άλλο. Ιδιαίτερα βεβαρυμένος ήταν ο άξονας Ιωαννίνων προς Πάπιγγο και Αρίστη και ο άξονας Ιωαννίνων προς Μονοδέντρι και Σκαμνέλι. Σ' αυτό το οδικό δίκτυο, αλλά και στο υπόλοιπο του Ζαγοριού, παρατηρείται κάποια φθορά και κάποια διάβρωση. Ήδη άρχισαν οι δημόσιες υπηρεσίες να κλείνουν λακκούβες, αλλά χρειάζεται δουλειά ακόμα. Θέλουν καθαρίσματα αυλάκια και τα τεχνικά. Πρέπει να βγουν γκρέιντερ για συντήρηση όλου του οδικού δικτύου. Τέλος θα πρέπει να επιση-

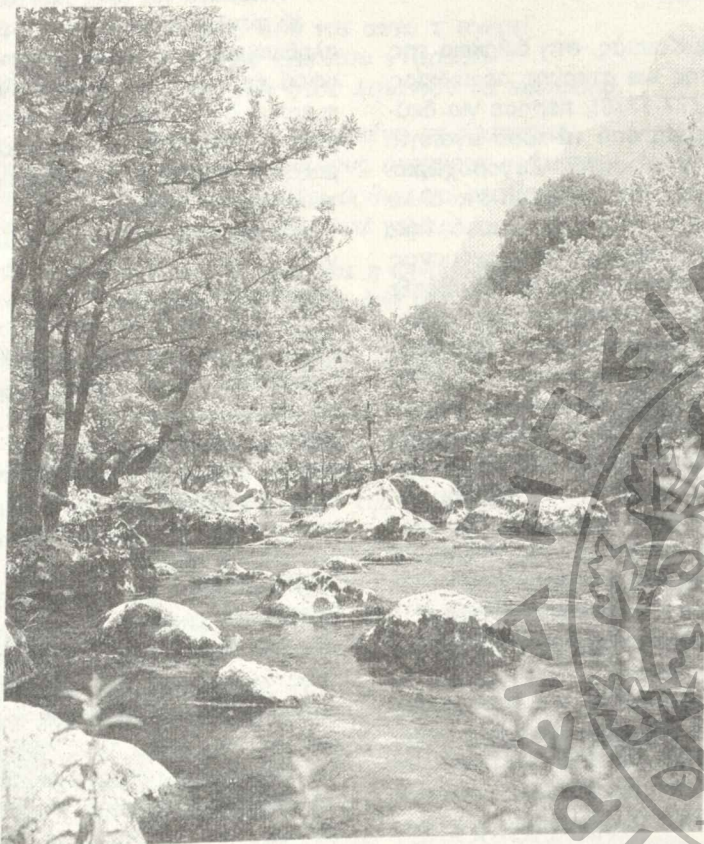
μάνουμε και ορισμένα τμήματα του οδικού δικτύου, που παραμένουν σε πρωτόγονη κατάσταση. Ο άξονας Ελάτης-Μπαλντούμας δεν πατιέται. Ο άξονας Κήπων-Λεπτοκαρυάς άβαντος για επιβατηγά αυτοκίνητα. Ο δρόμος πέρα από Γυφτόκαμπο βρίσκεται πολλά χρόνια πίσω. Δεν ολοκληρώθηκε η σύνδεση Κάτω Σουδωνών-Αρίστης. Το τι χρειάζεται για τα τμήματα αυτά το ξέρουν οι τεχνικές υπηρεσίες της Νομαρχίας. Εμείς δεν βλέπουμε να γίνεται τίποτα εδώ και χρόνια. Τα χωριά από Ελάτη ως την Μπαλντούμα άγνωστα και απλησίαστα για τους τουρίστες και τους επισκέπτες. Το ίδιο συμβαίνει για τις Φραγκάδες, Λεπτοκαρυά και τ' άλλα ανατολικότερα χωριά. Δεν έγινε τέλος κάποια σύνδεση από Ηλιοχώρι και Βρυσχώρι προς τα χωριά της Κόνιτσας. Η Λαϊστή ώρες ολόκληρες από τα Γιάννενα. Καιρός να δείξει προσοχή το Κράτος και στο Ζαγόρι, γιατί πολλά παίρνει από τα δάση και αρκετό συνάλλαγμα κατατίθεται εδώ κι έχει διάθεση να εισρεύσει άφθονο από τουρίστες.

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ

Οι Έλληνες πολίτες έχουν ίσα διακαιώματα, όμως οι Ζαγορίσιοι θα βλέπουν μόνο κρατική τηλεόραση. Αλλά και στο σημείο αυτό γράψαμε αρκετές φορές ότι πολλά χωριά μας δεν βλέπουν το δεύτερο κανάλι. Ζητάμε από το κράτος καθαρή εικόνα και για τα δυο κανάλια. Για τους ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς δεν προβάλλουμε αιτήματα, παρά μόνο ότι πρέπει νάχουμε ίση μεταχείριση και ότι είμαστε μια περιοχή με ιδιαίτερη πνευματική προσφορά από παλιά ως τα σήμερα. Είναι διακαιώματά μας η ενημέρωση, η ψυχαγωγία, η μόρφωση, η επιλογή. Αξιότιμοι κύριοι να κάνετε κάτι και για την περιοχή που βρίσκεται πίσω από βουνά και γιαυτό λέγεται Ζαγόρι.

ΟΙ ΔΙΕΡΧΟΜΕΝΟΙ ΑΛΒΑΝΟΙ

Δεν κάνουμε πολιτική, δεν κάνουμε κριτική. Ζητάμε προστασία. Κρούσματα είχαμε αρκετά ως τώρα και πολλά έφθασαν και στη δημοσιότητα. Δεν αποδίδουμε δόλο και πρόθεση στους διερχόμενους Αλβανούς ή σ' όσους ζητάνε δουλειά στα χωριά μας. Είχαμε ως τώρα φωπιές, κλοπές κι απειλές για μαχαιρώματα με καλοτροχισμένα μαχαίρια. Να περάσουν απ' το Ζαγόρι, εφόσον δεν γίνεται αλλιώς, να τους δώσουμε ψωμί και τυρί και να φύγουν να πάνε στο καλό τους. Να μην περάσουν από το Ζαγόρι, να κλείσουν τα περάσματα, να βρούμε την ησυχία μας. Οι γυναίκες τρέμουν να πάνε στον κήπο ή για περβατολάχανα και ραδίκια. Φοβούνται να πάνε για χλωρό κλαρί για τα μαγάρια. Διαλύθηκαν κι άδειασαν οι καλύβες στ' αμπέλια και τα χωράφια μας. Οι κτηνοτρόφοι τρέμουν έξω στα βουνά και στα λαγκάδια που κυρίζουν με τα κοπάδια τους. Διπλοκλειδώνουμε τα σπίτια και τα παράσιτα. Τα ξεκληρία έγιναν υπνοδωμάτια κι όσο έρχεται το καλοκαίρι κινδυνεύουμε κι από πυρκαγιές. Όσα μέτρα αυτοπροστασίας ξέραμε τα πήραμε, από δω και πέρα ζητάμε προστασία απ' το κράτος.

ΒΙΚΟΣ - ΒοΐΔΟΜΑΤΗΣ. Παναγία Βίκου

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΥ

(Από το βιβλίο «ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ» του Μεν. Κικιόπουλου)

α) Η πανούκλα του 1583 και το εγκαίνισμα του χωριού μου

Στα 1583, όταν βαλής στα Γιάννενα ήταν ο Κονιτσιώτης Λουφτή πασάς (1550-1590), έπεσε στο Ζαγόρι φοβερή επιδημία πανούκλας. Οι άνθρωποι πέθαιναν σαν τα μυρμήγκια. Οι ζωντανοί δεν πρόφταναν, να χωματίζουν τους πεθαμένους. Ο ένας άνθρωπος λώβιαζε τον άλλο και τ'όνα χωριό μπόλιαζε τ'άλλο. Η αρρώστια, αφού περπάτησε κι ερήμωσε τα χωριά του ανατολικού Ζαγορίου, όπου πρωτοεμφανίστηκε, μπήκε στο κεντρικό Ζαγόρι ρημάζοντας τ' αρχαιοχώρια του και κόνεψε στερνά στα γειτονικά προς το Τσερβάρι χωριά, Πάνω και Κάτω Σουδενα. Τότες ήταν που οι χωριανοί μου τα χρειάστηκαν.

Η παράδοση του τόπου μου αναφέρει πως το ίδιο κιόλας βράδυ, που το θανατικό κόπιασε στα σύνορα του χωριού μου, μια αγαθή γυναίκα του χωριού, σαν πλάγιασε, νεκράστηκε την Παναγία, που της ζήτησε για το σωμό των χωριανών από την επιδημία το εγκαίνισμα του χωριού στη χάρη της. Την άλλη μέρα πρωί, πρωί η αγαθή γυναίκα διηγήθηκε το είνονό της στους παπάδες και τους πρόκριτους του χωριού. Ευτύς οι πρώτοι του χωριού κάλεσαν κοινή μάζωξη όλων των χωριανών, που αποφάσισε μ' ένα στόμα να κάνει το θέλημα της Παναγίας για τη σωτηρία του χωριού. Λάχνιασαν λοιπόν τα βόδια των χωριανών, γιατί τότες ένα βόδι στοίχιζε μια περιουσία, κι ο κλήρος έπεσε σε δυο διπλάρια, τα καλύτερα του χωριού. Συγκαιρα, αφού έξεψαν το ζευγάρι, όργωσαν τρεις φορές ολόγυρα το χωριό και στο κατόπι οδήγησαν τα καματερά στο έμπασμα του χωριού, σε μια μικρή πεδιάδα, όπου τα παράχωσαν ζωντανά και σταυρωτά με την αρματωσιά τους, συσσωρεύοντας πάνω από τη γκαίνια τους σαν μάρτυρα μέγα σωρό από λιθάρια. Συγχρόνως χάραξαν με κατράμι σταυρούς σ' όλες τις εξώπορτες των σπιτιών του χωριού κι έκαναν ένα γενικό προληπτικό καθαρό για ν' αποτρέψουν το έμπασμα της πανούκλας στο χωριό. Κι ω του θάματος! Η αρρώστια, αφού πήδησε το Τσερβάρι, πήρε σβάρνα τ' άλλα χωριά του δυτικού Ζαγορίου σκορπώντας το θάνατο και την ερήμωση. Από τότες κι ως τα σήμερα τη μικρή πεδιάδα της γκαίνιας, που απλώνεται στο μεσημβρινό έμπασμα του χωριού, οι χωριανοί μου τη λένε «Σταυροπήδι», που πάει

να πει πεδιάδα του σταυρού.

Ακόμα την ίδια χρονιά, ύστερα από το χλασμό, οι Τούρκοι σε μια γενικότερη προσπάθεια να ενισχύσουν το κοινοτικό σύστημα του Ζαγορίου, που είχε επικίνδυνα κλονιστεί, ύστερα από την ερήμωση που προκάλεσε σ' αυτό η φοβερή αυτή επιδημία της πανούκλας, διέταξαν πολλές συμπύξεις χωριών και ιδίως συνοικισμών σ' ευρύτερες κοινότητες. Έτσι στα 1583 μ' απόφαση της Υψηλής Πύλης οι δυο συνοικισμοί του χωριού μου, το Μικρό και Μέγα Τσερβάρι, συγχωνεύτηκαν σε μια κοινότητα γνωστή από τότε με τ' όνομα Τσερβάρι.

Εξ άλλου η παράδοση του τόπου μου αναφέρει πως Ν.Α. του χωριού, στη θέση Σταυροπήδι, υπήρχε παλιός ομώνυμος οικισμός, που οι κάτοικοί του, ύστερα από την απόφαση της Υψηλής Πύλης να ενισχύσει το κοινοτικό σύστημα του Ζαγορίου, που είχε επικίνδυνα κλονιστεί από τη φοβερή επιδημία της πανούκλας του 1583, με συμπύξεις χωριών και ιδίως συνοικισμών σ' ευρύτερες κοινότητες, μετανάστευσαν κι εγκαταστάθηκαν στο χωριό μου συντελώντας έτσι στην αύξηση του πληθυσμού του. Λείψανα των σπιτιών του οικισμού Σταυροπήδι ακόμα και σήμερα (1988) φαίνονται.

β) Ο Αϊ-Κοσμάς ο Αιτωλός στο χωριό μου.

Ο Αϊ-Κοσμάς, στη διάρκεια της τέταρτης και στερνής περιόδου (1777-1779), πέρασε για δεύτερη φορά από τα τόσα αγαπητά άλλωστε σ' αυτόν Ζαγοροχώρια. Έτσι στα 1778, ανάμεσα στα άλλα χωριά του Ζαγορίου, επισκέφτηκε και το Τσερβάρι προερχόμενος από τα Πάνω Σουδενα και διδάξε σ' αυτό. Η παράδοση του τόπου μου αναφέρει πως σαν ο θεόπνευστος τούτος προφήτης ξεμύπησε στο λαμό της Αραβνάς —σύννορο ανάμεσα στα Πάνω Σουδενα και το Τσερβάρι— οδεύοντας για το χωριό μου, παρά το συνήθιο του καβάλα σ' ένα γαϊδουράκι, αντικρύζοντας τα βουνά της ιδιαίτερης πατρίδας μου, ανέβηκαν στα χείλια του τούτα τα προφητικά λόγια!

«Εύλογημένα βουνά πολύν κόσμο θά σώσετε»

Η προφητεία του αυτή βγήκε αληθινή, μια που, τόσο στο τουρκικό, όσο και στο ελληνικό, σε ανώμαλες περιστάσεις, ταραχές, επιδρομές και πολέμους οι χωριανοί μου αλλά κι οι κάτοικοι των γειτονικών χωριών βρήκαν στα βουνά

του χωριού καταφυγή και σωτηρία. Όταν ο ταπεινός τούτος ασκητής ξεπέζεψε στο χωριό μου και πάτησε το άγιο πόδι του σ' αυτό, αγκαλιάζοντας με τη φλογερή ματιά του τα σπία και τους ανθρώπους του, ξεστόμισε τούτη την προφητεία!

«Εύλογημένος τόπος, καταρμένος κόσμος»

Και τούτη η προφητεία του βγήκε αληθινή, μια που το Τσερβάρι είναι το μοναδικό ίσως Ζαγοροχώρι, που από τη μια μεριά ούτε ένα σπίτι ή καλύβι του δεν κήκε από τον Τούρκο, τον άταχτο, τον Ιταλό ή τον Γερμανό, ενώ από την άλλη μεριά ο κόσμος του ανέκαθεν γυρίζει σαν την άδικη κατάρμα κριά από τον τόπο του ή μήπως τάχα ο Αϊ-Κοσμάς υπονοεί την επικατάρατη διχόνοια και φαγωμάρα του, που είναι αιτία όλων των συμφορών του χωριού μου. Στο κατόπι ο ακούραστος τούτος στρατοκόπος, περιδιαβάζοντας στις ρούγες* και τα σοκάκια του χωριού στάθηκε μπροστά στο Σιουμπεκτικό-αρχοντικό του ταξιδεμένου στο Κάιρο της Αραβιάς Μιχαήλ Χ. Σιουμπέκα —και στο Ζηδράτικο— αρχοντικό του ταξιδεμένου στο Βουκουρέστι της Βλαχίας Παναγιώτη Αθ. Ζήδρου —κι αφού χτύπησε με το καλογερικό του ραβδί τις εξώπορτες τους, κουνώντας το κεφάλι του ψιθύρισε τούτη την τρομερή προφητεία!

«Χίσιματα για τούς ποντικούς»

Κι αυτή η προφητεία του βγήκε αληθινή, μια που τα δυο αρχοντικά, αφού έμειναν για χρόνια κλειστά κι έρημα από ανθρώπους, κατοικημένα μοναχά από τα ποντικά, ρήμαξαν κι έρεψαν κι οι νοικοκυραίοι τους ξεκληρίστηκαν.

Οι χωριανοί μου ακόμα μολογούν πως ο φλογερός τούτος εθναπόστολος, αφού στάθηκε κοντά στη μονοκλησιά της Παναγίας, πάνω σε μια βραχώδη περιβλεπτή ανώφελεια, που στέκεται ακόμη και σήμερα μπροστά από τις εξώπορτες των αρχοντικών του Χρήστου Γ. Σολωμού και Γιάννη Χ. Τότοκα, κάτω από τον ίλοιο γέφυρας πουρναριάς, που δε σώζεται σήμερα, διδάξε στους χωριανούς μου, που έτρεξαν σύσσωμοι να τον ακούσουν. Στη διδαχή του ο πάτερ Κοσμάς πρώτα, πρώτα παρακίνησε τους χωριανούς μου να χτίσουν αλληλοδιδαχτικό σχολείο, για να μάθουν τα παιδιά τους γράμματα και φιλοτίμησε τους εχούμενους να χτίσουν εκκλησιές για τη στερέωση της χριστιανικής πίστης. Στο ύστερο, αφού ώρα πολλή συμβούλεψε τους χωριανούς μου να

έχουν αγάπη μεταξύ τους και αποφεύγουν τις έχθρες και τσακωμούς, ν' ανακουφίζουν τους φτωχούς και τους ανήμπορους, να συντρέχουν και να ευεργετούν την πατρίδα τους, έκλεισε τη διδαχή του τονίζοντας τους πως νάχα με τη μάθηση που χωριό σχολείο και την πίστη που σπάρει η εκκλησιά σ'όλο το χωριό να τον ποθούν, δηλ. η ανύψωση του Γένους. Όταν ήρθε η της αναχώρησής του κι ο σωρός καλόγηρος διαπίστωσε και πληκτος πως Τσερβαριώτες κλέψι το καπίστρι από το γαϊδουράκι του, καταράστηκε τους κλέφτες του χωριού μου με τούτη την τρομερή προφητεία!

«Καταρμένοναι να 'ναι όλοι Τσερβαριώτες κλέφτες και τέλος να 'χουν»

Και τούτη η προφητεία βγήκε αληθινή, μια που και σήμερα ακόμα οι γεροντότεροι του χωριού είναι σε θέση να σου αρραβώσουν ένα σωρό Τσερβαριώτες κλέφτες παλιότερους και νιότερους, που ήσαν θανατηφόρα επιδημία της γρίπης, γνωστής με τ' όνομα ινφλουέντζα, είχε πολυάριθμα θύματα. Τότε ο Ιωάννης Χ. Τότοκας, τός από το χωριό Τότοκα, Λάκκας Σουλίου κι εγκαταστάμενος στο Τσερβάρι από το 1780, ριξε στον άγιο ένα καινούργιο καπίστρι για το γαϊδουράκι του. Ο Αϊ-Κοσμάς κίνησε για τα Πάνω Σουδενα, ενώ οι χωριανοί μου ξεπροβόδισαν ως το στενό γκέλι της Κάτω Πλάκας, κι ο διάβηκε τον Τσερβαριώτικο δρόμο, τον Κόμπο έφτασε τά. Αλλά οι Κατωδεσμένους έδειξαν καμιά διάθεση, να δώσουν με την ευκαιρία κάποιου γάμου, για ν' ακούσουν τον Αϊ-Κοσμά, γιατί κι αυτός συνέχισε περιόδια του χωριού να σταθεί χωριό τους. Ο Ιωάννης Λαμπρινός στο βιβλίο του «Ηπειρωτικά Κεφ. ΣΤ σελ. 111» γράφει σχετικά «Ούδε εις την Σουδανικήν τὰ Κάτω Σουδενα εισηλθεν ο παπας περί γάμου και ευχάριστα βαζον κατά την διάβασιν αὐτοῦ ἐκείνοι».

Κατηφόρισε λοιπόν ο παπας που φέρνει στα Τσερβαριώτικα λύβια και το Καλπάκι, και παρ' όλα αυτά Κούρεντα, αποχωρήσαν για πάντα το αγαπητό του Ζαγόρι και τους φίλους του, τους Ζαγορίσιους. Στο Καλπάκι αντιλήφθη τη βακούφικη ράχη της Γορίτσας που ήταν αφιερωμένη στη τιμή της Αγίας Παρασκευής, έστρεψε τρεις μέρας μαύρη νερόνιμψη».

«Όποιος κατοικήσει στη Γορίτσα, να μην ιδεί χαίρι* και προκοπή».

Και τούτη η στερνή προφητεία του βγήκε αληθινή, μια που οι χωριανοί μου μολογούν πως όποιος Τσερβαριώτης την αψηλήφισε κι εγκαταστάθηκε στη Γορίτσα, δεν έκανε καμιά προκοπή στη ζωή του.

Τόση μεγάλη απήχηση είχε στις ψυχές των χωριανών μου η διδαχή του Αϊ-Κοσμά, ώστε στα αμέσως επόμενα χρόνια πραγματοποίησαν όλες τις υποδείξεις του και συμμορφώθηκαν με όλες τις συμβουλές του. Έχτισαν λοιπόν αλληλοδιδαχτικό σχολείο (1790), που σώζεται ως τα σήμερα, από μια παράξενη σύμπτωση, εγώ θα'λεγα από βούληση του Θεού σαν ευαρέσκεια στον πιστό του δούλο Κοσμά, σε μια δρασκελιά απόσταση από τη θέση που στάθηκε και διδάξε ο άγιος, ένα σωρό εκκλησιές, όσες σχεδόν σώζονται ως τα σήμερα, όπως τον Αϊ-Θανάση (1787), τον Αϊ-Γιώργη (1805), τη Ζωδόχο Πηγή (1810), τον Αϊ-Νικόλα το νιότερο (1857), την Αγία Παρασκευή (1779), τον Αϊ-Ταξιάρχη (1812) και συμμόρφωσαν το ήθος και τις πράξεις τους σύμφωνα με τις συμβουλές Του. Έτσι πέτυχαν τη συγκρότηση μιας γερής ηθικά κοινωνίας, με ήμερα ήθη, μορφωμένους ανθρώπους κι έντιμους προύχοντες, που μπόρεσε με τη συνδρομή των ξενιτεμένων παιδιών της, να δημιουργήσει το χρυσό αιώνα του χωριού μου (1779-1881), ώστε δικαία ν' αναγνωριστεί ανάμεσα σ' όλα τα Ζαγοροχώρια,

«Το Τσερβάρι πρώτο σ'τα ταξιδεύματα, τις εκκλησιές και τὰ γράμματα»

γ) Ο λοιμός του 1890

Στα 1890 έπεσε στις ελληνικές χώρες, ελεύθερες και σκλαβωμένες, φοβερός λοιμός, όπου θανατηφόρα επιδημία της γρίπης, γνωστής με τ' όνομα ινφλουέντζα, είχε πολυάριθμα θύματα. Τότε ο Ιωάννης Χ. Τότοκας, τός από το χωριό Τότοκα, Λάκκας Σουλίου κι εγκαταστάμενος στο Τσερβάρι από το 1780, ριξε στον άγιο ένα καινούργιο καπίστρι για το γαϊδουράκι του. Ο Αϊ-Κοσμάς κίνησε για τα Πάνω Σουδενα, ενώ οι χωριανοί μου ξεπροβόδισαν ως το στενό γκέλι της Κάτω Πλάκας, κι ο διάβηκε τον Τσερβαριώτικο δρόμο, τον Κόμπο έφτασε τά. Αλλά οι Κατωδεσμένους έδειξαν καμιά διάθεση, να δώσουν με την ευκαιρία κάποιου γάμου, για ν' ακούσουν τον Αϊ-Κοσμά, γιατί κι αυτός συνέχισε περιόδια του χωριού να σταθεί χωριό τους. Ο Ιωάννης Λαμπρινός στο βιβλίο του «Ηπειρωτικά Κεφ. ΣΤ σελ. 111» γράφει σχετικά «Ούδε εις την Σουδανικήν τὰ Κάτω Σουδενα εισηλθεν ο παπας περί γάμου και ευχάριστα βαζον κατά την διάβασιν αὐτοῦ ἐκείνοι».

Κατηφόρισε λοιπόν ο παπας που φέρνει στα Τσερβαριώτικα λύβια και το Καλπάκι, και παρ' όλα αυτά Κούρεντα, αποχωρήσαν για πάντα το αγαπητό του Ζαγόρι και τους φίλους του, τους Ζαγορίσιους. Στο Καλπάκι αντιλήφθη τη βακούφικη ράχη της Γορίτσας που ήταν αφιερωμένη στη τιμή της Αγίας Παρασκευής, έστρεψε τρεις μέρας μαύρη νερόνιμψη».

«Όποιος κατοικήσει στη Γορίτσα, να μην ιδεί χαίρι* και προκοπή».

Και τούτη η στερνή προφητεία του βγήκε αληθινή, μια που οι χωριανοί μου μολογούν πως όποιος Τσερβαριώτης την αψηλήφισε κι εγκαταστάθηκε στη Γορίτσα, δεν έκανε καμιά προκοπή στη ζωή του.

Τόση μεγάλη απήχηση είχε στις ψυχές των χωριανών μου η διδαχή του Αϊ-Κοσμά, ώστε στα αμέσως επόμενα χρόνια πραγματοποίησαν όλες τις υποδείξεις του και συμμορφώθηκαν με όλες τις συμβουλές του. Έχτισαν λοιπόν αλληλοδιδαχτικό σχολείο (1790), που σώζεται ως τα σήμερα, από μια παράξενη σύμπτωση, εγώ θα'λεγα από βούληση του Θεού σαν ευαρέσκεια στον πιστό του δούλο Κοσμά, σε μια δρασκελιά απόσταση από τη θέση που στάθηκε και διδάξε ο άγιος, ένα σωρό εκκλησιές, όσες σχεδόν σώζονται ως τα σήμερα, όπως τον Αϊ-Θανάση (1787), τον Αϊ-Γιώργη (1805), τη Ζωδόχο Πηγή (1810), τον Αϊ-Νικόλα το νιότερο (1857), την Αγία Παρασκευή (1779), τον Αϊ-Ταξιάρχη (1812) και συμμόρφωσαν το ήθος και τις πράξεις τους σύμφωνα με τις συμβουλές Του. Έτσι πέτυχαν τη συγκρότηση μιας γερής ηθικά κοινωνίας, με ήμερα ήθη, μορφωμένους ανθρώπους κι έντιμους προύχοντες, που μπόρεσε με τη συνδρομή των ξενιτεμένων παιδιών της, να δημιουργήσει το χρυσό αιώνα του χωριού μου (1779-1881), ώστε δικαία ν' αναγνωριστεί ανάμεσα σ' όλα τα Ζαγοροχώρια,

«Το Τσερβάρι πρώτο σ'τα ταξιδεύματα, τις εκκλησιές και τὰ γράμματα»

Ποιήματα

ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Με ποιο θεριό κοιμήθηκεν η Κρήτη
και γέννησεν εσένα πιο θεριό.
Γιο να σε ειπώ του Ψηλορείτη
δε φτάνει μου θαρρώ.

Βροντολαλαίε ακόμα κι η σιωπή σου.
Κι η δίψα σου: φωτιά για λευτεριά.
Για κάθε λευτεριά η ψυχή σου
αγρίμι και ξεομά.

Αρνέσαι λησμοσύνη, παρηγόρια.
Μισείς και της ελπίδας τ' άγιο φώς.
Μάνα σου κι αδελφή πανώρια:
Αγώνας ο σκοπός.

SACRE COEUR-MONMARTH

Μονμάρτη,
δεκαοχτάχρονη αγαλιά.
Ανοιξη και πουλιά.
Τραγούδι και δουλειά.

Μονμάρτη, εγεννήθηκες
κι απόμεινες φωλιά
στις νιότης τα όνειρα
τα πιο λαμπρά.

Κι απ' τ' όνειρο η προκοπή
τον κόσμο, ως ξεκινά.
Κι η «Άγια καρδιά σου» ως τη διψά
την προκοπή του κόσμου,
στα νιάτα ανοίγεις τους ορίζοντες
της τέχνης,
της δουλειάς
και της χαράς.

Μονμάρτη, αθάνατη
της Λευτεριάς.

ΜΑΡΙΑ Ι. ΚΕΣΙΣΗ

«ΤΗΣ ΟΜΟΡΦΙΑΣ»

Όμορφο που ναι αυτό τ' αγέρι!
Όταν δεν έχει που ν' αράξει,
βολοδέρνει στον λιμανιού τα καπηλεία.

Και μες τα σπασμένα τα τραπέζια,
με τους αγροίκους άνεργους κυλιέται.
Τους εμποδίζει όρθιοι να σταθούνε,
κι ύστερα ξέφρενα γελά.

Όμορφη που ναι η φυλλωσιά!
Μέσα της κρύβει ένα αηδόνι.
Στην άγρια πόλη, σαν κοιμάται,
δίνει παράσταση καθημερνά.

Και στα σπασμένα κούτσουρα,
οι άνεργοι είναι καθισμένοι.
Φτάνουν στραγάλια αμάσητα,
σ' ένα μονόλογο της ομορφιάς.

Διάφανη μέρα, άφαντη η ώρα,
μ' αφέντη καρδιά τον καιρό.
Όμορφος πούνια αυτός ο ίσχιος
που χ'είναι ένα χώρο να σταθώ.

Κι έξω απ' τον κύκλο της σκιάς,
οι άνεργοι είναι μαζεμένοι.
Και το αηδόνι τραγουδά, στον λιμανιού
τα καπηλεία,
που ξεσκολά τ' αγέρι.

ΑΡΣΙΝΟΗ ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

ΚΡΩΓΜΟΙ

(Ας φύγω, τελείωσε πιά
η κακόγουστη αυτή παράσταση...)

Χρυσό τιρίρι απάστραψε
και τ' άλογο κατάρωμο
στα πισινά του ορθώθη.
Βομβίζει ο ορίζοντας
κ' εδώ,
μέσ' του ανέμου την υγρή φορά
μικρό Κοράκι αλλιώτικο,
που φέρνει ρίγος στην καρδιά,
πως τόσο πεισιθάνατα
στο πέρασμά τους κρώζει;
Νάναι πουλί θνητό
που συνηθίζει γήινα
τέτοια λαλιά να βγάνει,
για σύμβολο δυσόιωνο
της μαύρης μοίρας μου φτυστό
π' ακολουθάει τα χνάρια μου πιστά
κ' έτσι κακά φωνάζει;
Τινάζοντας τη χαιτή του
αλήη φουσαίε τ' άλογο
και αφωμένο ύστερα
μέσ' τον αχό και το βοριά
φλεγόμενο καλπάζει.

ΦΩΚΙΩΝ ΙΩΑΝ. ΚΑΨΑΛΗΣ

ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ

Τα μελανά της νύχτας πέπλα
αθόρυβα αργοδιαβαίνουν.
Η ζωή καταλαγιάζει.
παράδοξη στα πλανερά
ταξίδια τον Μορφέα.
Σπινθηρίζουν στον καθαρό ουρανό
τ' αστέρια,
αμέτρητες πηγολαμπίδες στο στερέωμα.

Ανάλαφρα ανασαίνει η φύση όλη
στην νύχτας τη μυσταγωγία.
Κάποιο τιτίβισμα πουλιού,
παράφωνο ακούγεται στη σιωπή
είναι επίκληση βοήθειας ή αδημονία
για το φως της μέρας;
κι ένα φτερούγισμα,
κάποια πλάνα φτερωτού
στον ορίζοντα
τα λαμπρά του μάτια
κάνουν τη νύχτα μέρα.
Διαπεραστική του γιάννη η φωνή
και βουρο της κουκουβάγιας
το σουλάτσιο.

Έχει κι η νύχτα τον κόσμο της:
Νυχτολούλουδα και νυχτερίδες,
αστέρια και πηγολαμπίδες,
υπόκοσμο και δαιμονικά,
κάτω απ' τον αγνόφωτο του φεγγαριού
χιτάνα.

Η Φύση σπαταίνει Ζωή,
ωστόσο, ανασαίνει...

Σ.Σ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

«ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΚΑΙ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΑΥΤΟΥ»

ΜΑΝΘΟΥ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

1837. ΕΙΣΒΟΛΗ ΟΠΑΔΩΝ ΟΔΟΦΥΛΑΚΟΣ ΤΣΑΠΟΥ
ΑΠΑΓΩΓΗ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

Λαμπρίδης— «Ζαγοριακά» Β' σελ. 63 — «Το 1837 οπαδοί του οδοφύλακος του Μετσόβου Αποστ. Τσιάπου εισήλασαν εις Δόλιανην και εισήλθον εις τας οικίας Ι. Μπώρου και Στεργίου Αναστ. Γουρούνα, ελαφραγωγήσαν ταύτας και απήγαγον και 5 αιχμαλώτους. Εκ των αιχμαλώτων τούτων η μεν κόρη (Ι) του Ι. Μπώρου μετά τριών ετέρων διέφυγον τας χείρας αυτών καταδιωκόμενων ύστερον υπό της κυβερνήσεως, ο δε πέμπτος εφονεύθη υπό των κακούργων τότε

Η νεάνις αυτή διαφυγούσα τους κακούργους κατέφυγεν εις Μέτσοβον, ημέρα του Μεγάλου Πάσχα φιλοξενηθείσα εκεί, υπό των αδελφών Κ. και Ν. Τασανάκα. Επειδή δε αυτή τυχαίως είχε φορέσει τα τσαρούχια του Μιχ. Α. Τσιάνκου απεδείχθη, ότι αυτός και ο πατήρ του ήσαν οι αρχιληστές της συμμορίας ταύτης και κατεδιώχθησαν».

Ο αυτός Λαμπρίδης «Ζαγοριακά» 1870 σελ. 242 γράφει ότι η εισβολή αυτή των οπαδών των Τσιαπών εις Δόλιανην έγινε κατά μήνα Μάρτιον και ότι ο τελευταίος εφονεύθη δια βασάνων.

1878. ΕΙΣΒΟΛΗ ΑΗΣΤΩΝ-ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΙΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

«Βυζαντίς» 18 Ιουλίου 1878-από 7 Ιουλίου

«Την εβδομάδα ταύτην εις την Δόλιανην περί τους 40 ληστές εισελθόντες περί την δύσιν του ηλίου εις οικίαν τινά προτιθέντο να διαρπάσωσι τα εν αυτή και είχαν αρχίσει μάλιστα να κακοποιώσι τας γυναίκας, όπως δείξωσιν αυτοίς που έχουν κεικρυμμένα τα χρήματα και πολύτιμα πράγματά των. Ευτυχώς όμως οι κάτοικοι αυτής και χωροφύλακές τινες περικυκλώσαντες την οικίαν ήρξαντο να πυροβολώσι κατά των ληστών, οίτινες διεμήνυσαν αυτοίς να τους αφήσωσιν, όπως αναχωρήσωσιν ανενόχλητοι, ει δε άλλως είχαν απόφασι να κατασφάξωσι τους εν τη οικία και όσους ήθελον απαντήσει καθ' οδόν εξερχόμενοι. Ούτω δε ανεχώρησαν απαγαγόντες την οικοδόσποιναν μέχρι διαστήματός τινά και αφέντες ακολουθώσιν αυτήν ελευθέραν».

1886. ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΕΤΑΙΡΑΣ

Λαμπρίδης — «Ζαγοριακά» Β' σελ. 72 — Η αυτή συμμορία (η υπό τον Βαγγέλη Τάκον) τον Αύγουστον του αυτού έτους απήγαγεν εις τα όρη καθ' οδόν συλλαβούσαν αυτήν εκ Δόλιανης εταίραν τινα, διαφυγούσαν τας χείρας των κακούργων εν συμπλοκή αποσπάσματος του αυτοκρατορικού στρατού υπό τον γενναίον Παγιά Μπέην Ζαβαλιάνην, πληγωθέντα και ακολουθώσιν αποθανόντα και τον Δημ. Ευθυμίου Ζήκον προς τους κακούργους, εξών εφονεύθησαν τρείς»

ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ - Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΡΥΦΗΛΩΣ
ΕΝΔΙΑΙΤΩΜΕΝΟΣ ΔΩΡΕΑΝ

Την επίθεσιν ταύτην κατά των γυναικών αναγράφουν οι εφημερίδες «Νεολόγος» —26/8 Οκτωβρίου— και «Σύλλογοι 26/8 Οκτωβρίου «Σύλλογοι 26/8 Οκτωβρίου 1886— Επιστολή Θ. Πασχίδου «Κύριε Συντάκτα-Και πάλιν ληστεία και καταπίσεις εις την ατυχή Ηπειρον αγγέλλονται δι' επιστολών ιδιωτικών. Κατά την αρχήν του λήγοντος μηνός μετέβαινον κατά το σύνθηες πτωχάι τινες γυναίκες της Δόλιανης εις Ιωάννινα δια υποθέσεις των και δια να ερωτήσωσι περί των ξενιτευμένων συγγενών, όσοι όπως μη δυνάμενοι πλέον να ζήσωσιν εν Ηπείρῳ δια τας ληστοπραξιάς και την στρατοκρατίαν εγκατέλιπον το πατριον έδαφος πλάνητες και εξόριστοι, τον άρτον της ξενιτειάς τον πικρόν εσθλόντες. Και όμως κατά το Παλαιοχώριον εις την γέφυραν της Καλδερούσης εξαίφνης άγνωστον πόθεν ελθόντες, επετέθησαν κατά των πτωχών τούτων Ηπειρωτίδων εννέα αριθμούμενων και του κ. Νικολάου Στεργίου και δέσαντες κατέκλεισαν επί 9 ώρας απειλούντες και την ζωήν των και αφού εκράτησαν την δήμεν πλουσιωτέραν απέλυσαν τας άλλας, τις οιδεν επί τισιν όροις αφού και πάλιν εκείθεν αναγκάζονται αι ταλαιπωροι εκείναι, ίνα διέλθωσι. Το δε αγανακτικόν και φοβερόν, ταύτα πάντα διατρέττονται εν μέση ημέρα και ενώπιον τακτικού στρατού, όστις περιπολεί εις τα πέριξ χωρία Τσερνέσιον, Δραγάριον, Φλαμπουράριον, Δόλιανην και καδεξής, εσθίων και πίνων και τρυφῶνς σ' ενδαινώμενος δωρεάν, ενα-

ντίον των διατάξεων της Υψ. Πύλης τον τρόμον και τάραχον ενσπείρων ουχί κατά των κακούργων ληστών, αν βρίθει ή τάλανα Ηπειρος, αλλ' εις τας αθώας πληθύας των κατοίκων, οίτινες δεν τολμώσιν ουδέ εις τας ολίγας αμπελούς, ίνα εξέλθωσι προς τρυγητόν ή οινοποιήσιν. Ας χάρει λοιπόν η τουρκίζουσα Ευρώπη δια την τοιαύτην οικειοκατάστασιν πραγμάτων, ην εδημιούργησαν εκεί, εν ω εν Θεσσαλίαι ένθα επί Τουρκοκρατίας τοσαύται παράνομοι ληστοπραξίαι ελάμβανον χώραν, τα νύν μετά την προσάρτησιν αυτής εις την Ελλάδα σπιδαιμώς ακούονται ούτε αι λέξεις ληστής ή κλέφτης. Αλλ' οικειοκατοιαύτην ελεεινότητα τι να γράψω κατά των ανεχομένων τα τοιαύτα και σιγάντων σιγήν νεκρικήν; Δεν ώφειλον να εγερθώσιν όλοι οι δημαρχοι του Ζαγορίου εν σώματι, επί κεφαλής έχοντες τον μητροπολίτην και να παρουσιασθώσιν επισημως τον νομάρχην του τόπου, και αν δεν εισακουσθώσιν εις Ιωάννινα, να μεταβή επί τούτω αντιπροσωπεία εις Κωσταντινούπολιν προς διαμαρτήρησιν και εξόντωσην της ληστείας και παύσιν την καταχρήσασιν και παρανομίαν, ας διαγράφουσιν οι στρατιωτικοί, οίτινες ετάχθησαν φύλακες του νόμου και τηρηται της τάξεως και της ευνομίας των κατοίκων;

Εν Βουκουρεστίῳ 23 Σεπτεμβρίου 1886 Θ. Α. Πασχίδης

1893. ΠΟΛΛΑ ΔΕΙΝΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΓΑΔΕΣ κ.λ.π.

«Φωνή της Ηπείρου» 2 Ιουλίου εκ Ζαγορίου 26 Μαΐου 1893 «Ανέγνω το φύλλον της αξιοτίμου εφημερίδος ημών υπ ημερομηνίας 7 Μαΐου ε.ε. και είδον με τ' ευχαριστήσεως μεν όσα εν αυτό δημοσιεύετε υπέρ της δυστυχούσης πατρίδος ημών Ηπείρου. Δεν χρειάζεται περισσότερο να σας τα γράψω εγώ, διότι τα εκθέντων άλλαι καλώς εμμού. Μόνον απορώ όπου η εφημερίς «Ιωάννινα» θέλει να αναίρεση όλα εκείνα όσα καταχωρείτε εις το ύμμετρον φύλλον της ψευδής. Δεν είναι ψευδή είναι σωστά σωστότατα και κάτι χειρότερον συμβαίνον εδω από όσα γράφονται προ πάντων εις τα χωρία Σιωνι, Νεγάδες, Φραγκάδες, Στολοβό, Καλωτά, Μανασσή, Τζονδύλι, Λιασκοβέτσι, Δραγάρι, Δόλιανη κ.λ.π. τι υποφέρουν από τους αγάδες οι οποίοι έρχονται δια την εισπραξίν ως και κοσιάδες και από τους δεκατιστάδες. Λαμβάνουν το ψωμί και τα λοιπά τρόφιμα δωρεάν και δια να πάρουν δωρεάν βρίσκουν και από ένα σφάλμα ή πρόφασιν δια κανένα κάτοικον ξένον Λακκιώτην, Τσάμην ή άλλον ότι είναι γιατάκι και άλλα πολλά, η δια καμμίαν άλλην αιθλίαν ως γνωρίζετε δια να μη δύνανται οι μουχτάρηδες να τους ζητούν πληρωμή ή αποζημίωσιν. Ποιός τολμά να τους ζητήσει τοιαύτας, εκτός εάν οίτοι δώσωσιν μόνοι των που το τοιοούτον σπανίως συμβαίνει. Όσον δια τους δεκατιστάδες αυτοί είναι το φόβητρον των χωρίων, όταν είναι Αρβανίτες, δεσ με το ρεβόλβερ εις το σελάχι φοβερίζουν τον τυχόντα δέροντας ναίικας και άνδρας. Κανείς δεν τολμά να υπάγη εις το αμπελί της ελευθέρως. Αλλοίμονο και να μας φυλάξη ο Θεός από τοιοούτους υπέφερον προτέρουν η Καλωτά και η Μανασσή από κάτι λεκτέρι τοιοούτους. Που τους βρίσκει η κυβέρνησις και μας τους στέλλει. Όσο δια τα κοινοτικά έξοδα πόθεν γίνονται και γίνεται το λεγόμενον Χαρτζοφετρί δια να βεβαιωθή ο κ. αρχισυντάκτης της εφημερίδος «Ιωάννινα» ας κάμνη ένα καλοκαιρινόν περίπατον και ας εξέλθῃ τρυφῶνς των ειρημένων χωρίων πόθεν γίνεται και θα περὶ ευνόκως από τας αποδείξεις των μουχτάρειδων πόθεν γίνονται τα έξοδα και τι υποφέρουν τα καϊμένα τα χωριά, πρό πάντων ταύτα το καλοκαίρι; μήπως αφήνουν κεράσια, σταφύλια, αραποσίτι και λοιπά; Και ποιός τολμά να τους κάμη παρατήρησιν και όποιος του έμω μόλις γλύτωσε με πολλά χρήματα εδω και εκεί.

1896. ΑΡΓΙΑ ΙΕΡΕΩΝ-ΚΛΕΙΣΙΜΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

«Φωνή της Ηπείρου» 28 Ιουλίου» Οι ιερείς των χωρίων Δόλιανης και Μακρινίου ετέθησαν εις αργίαν υπό του Μητροπολίτου συνεπεί και αι εκκλησίαι εκλείσθησαν, διότι δεν εφρόντισαν δια την εισπράτην της επιχορηγήσεως του παρελθόντος έτους».

1899. ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

— Φωνή της Ηπείρου «18 Ιουνίου- Εξ Ηπείρου Ιουνίου «Συνγχερόνως με την αιχμαλωσίαν του Μεγγιλίδη ηχημαλώτισεν έτε-

ομάς εις το χωριόν Δόλιανη την θυγατέρα του Αδαμίδα και την Χριστοδουλίνα Παπαγιαννοπούλου τας οποίας όμως αφήκεν ελευθέρως αφού όθησαν 200 λίραι προς εξαγοράν».

«Φωνή της Ηπείρου» 25 Ιουνίου 1899 εξ Ιωαννίνων 18 Ιουνίου, «... Δύο είναι αι ληστοπραξίαι η μεν... η δε της απαγωγής της κ. Ρούσας Χριστιάδης και αδελφής του κ. Αδαμίδα παρά το χάνι Καμπεράγα. Εις αμφοτέρας υπεύθυνοι είναι και οι κάτοικοι των ιδίων χωρίων, οίτινες προσλαμβάνουσιν ανεξελέγκτως εις την υπηρεσίαν των υπόπτους υπηρέτας, οίτινες συνεννοούνται εν καιρώ μετά κακοποιών ιδία δε νύν μετά τώσων από του πολέμου αποπτωχευσάντων χωρικών και επιτίθενται κατά των κυρίων αυτών. Ουδέποτε ληστής παίρνει μετ' αυτού φορέματα εάν εις το γειτονικόν και ίσως ουχί πέραν κεί-μενονχωριον, δεν έχει την κατοικίαν του...

Αι απολύσεις των γυναικών

«Φωνή της Ηπείρου» «16 Ιουλίου εξ Ιωαννίνων 5 Ιουνίου 1899 «Χάρις εις τα τελευταίας ενέργειας του Οσμάν Πασά (Γεν. Δ/του) επικρατεί επί του παρόντος ησυχία καθ' όλην την Ηπειρον, ως θετικώς δε εμάθομεν αι εκ Δόλιανης αιχμαλώτοι γυναίκες απελύθησαν παρά την μεθόριον και εφθασαν μετά πολλὰς κακουχίας εις Μέτσοβον. Ας προς την λύτρωσιν αυτών κυκλοφορούσι δύο διάφοροι φήμαι, διότι τινές ισχυρίζονται ότι προσβληθέντων των ληστών εντεύθεν μεν από των προς καταδίωξιν αυτών αποσταλέντων αποσπασμάτων, εκείθεν δε υπό Ελλήνων στρατιωτών, άλλοι μεν εφονεύθησαν, άλλοι δε εσώθησαν διαφυγόντες τον θάνατον, τινές δε πάλιν βεβαιώσι ότι οι λησται εξηφανίσθησαν ανενόχλητοι, αφού έλαβον τας εις 300 λίρας ανερχόμενα λύτρα. Η τελευταία διάδοσις είναι αληθής και βεβαία, διότι ουδείς εγένετο μετά 8ήμερον διαμονήν εν Μετσόβῳ του υιού της χήρας Χριστιάδου, επελθούσης ήδη συνεννοήσεως ως προς την απότισιν των λύτρων»

«Φωνή της Ηπείρου 23 Ιουλίου 1899

«Η ληστεία ευρίσκεται εις ύφεσιν χάριν εις τα μέτρα της Κυβερνήσεως ως και από καιρού εις καιρόν διαδίδετο είδησις ότι ανεφάρτησαν εις τι μέρος. Αι γυναίκες αι αιχμαλωτισθείσαι από Δόλιανης του Ζαγορίου αφέθησαν...»

«Φωνή της Ηπείρου» 20 Αυγούστου Δόλιανη

Τα της απολύσεως τω αιχμαλώτων γυναικών

«Οι λησται, αφού έλαβον την εξαγοράν, έδωσαν τα μάτια των γυναικών, έφερον αυτάς παρά το Μέτσοβον και τας απέλυσαν. Μείνανσαι αι γυναίκες και μη γνωρίζουσαι που να υπάγωσι εβάζιν ασκό-πας εδω και εκεί. Τέλος συνήντησαν την στάνη του εκ Συρράκου Τζέ-μικα Βασ. Σούλτη, κατ εκείνην την στιγμήν εφθασαν και οι Τούρκοι καταδιώκοντες τους ληστές και ουδέποτε τολμώντες να αντιμετωπίσωι αυτούς. Ευρόντες εκεί τας γυναίκας ηρώτησαν αυτάς που τας έλκον οι λησται, εκείναι όμως απήντησαν ότι δεν εγνώριζον που και που έμειναν διότι, κατά την πορείαν είχαν πάντοτε τα μάτια κεκαλυμμένα. Οι Τούρκοι όμως συνέλαβον τους ποιμένες της στάνης και πτω-πού αυτοίς ότι αυτοί εφύλαττον τους ληστές. Επειδή όμως οι ποιμένες διαμαρτύροντο επικαλούμενοι και την μαρτυρίαν των γυναικών αι εκείναι άλλ' ήσαν μακράν πολύ από το μέρος εκείνο, εθύμωσαν οι Τούρκοι και προέβησαν εις την συνήθη αυτοίς πορείαν, εις το ξύλο. Έκοψαν εν πρώτοις κάμποσα σκόπια μεγάλα, δέσαντες δε έπειτα τους ποιμνείας τους έρριψαν χαμαί και ήρξαντο δέροντες τους ποιμνείας, ποιμένες εξεμέσαντες άφθονον αίμα. Τότε δε τους άφησαν ούχι ασπλαγχνίας, αλλά φοβηθέντες να αποθάνωσι και χάσωσι τα χρήματα τα οποία υπελόγιζον ότι θα πάρουν εκ της κατηγορίας. Οι ποιμένες να γλυτώσωσι τουλάχιστον την φυλακήν εκπλήρωσαν όσα τους εξήτησαν οι Τούρκοι και σύντως αφέθησαν ελευθέρως ασθενούντες βαρέως. Εάν ιαθώσι θα γίνωσι καλά τουλάχιστον μετά δύο μηνών νοσήλειαν. Ούτω συνελάμβανον τους ληστές οι Τούρκοι».

ΦΙΛΟΝΙΚΕΙΑ

«Φωνή της Ηπείρου» 27 Αυγούστου-εκ Ζαγορίου 5 Αυγ. 1899 «Εις το χωριόν Δόλιανη κατά την πανήγυριν του Προφήτου Ηλιού επιλονείκησαν ο κ. Χρηστάκης Αδαμίδης κατά του Ιωάννου Καλύβα και άλλων. Κατά την φιλικειάν ο Χρηστάκης ήρπασε τον λαβούτον των εναντίων έθραυσεν αυτό αμέσως δε κατήγγειλε δε επιστολής του εις τον πλησίον σταθμόν τουρκικόν ότι κυριός τις εκ των αντιθέτων είναι κλεπταποδόχος, ο κύριος ούτος συνελήφθη, αλλά μετ' ολίγας ημέρας αφέθη ελεύθερος. Πολύ ωραία πράγματα.

(Συνεχίζεται)

Αναδιφώντας τα παλιά

Μέσα από τα κιτρινισμένα χαρτιά του περασμένου αιώνα, μπορούμε πολλά να μάθουμε για τη ζωή των παλιότερων Ζαγορίων και για την τέλεια οργάνωση της αυτοδιοίκησης στην περιοχή αυτή. Με την ευκαιρία της δημοσίευσης, στο περιοδικό μας των ιστορικών στοιχείων από τον κ. Μάνθο Οικονόμου για τη Δόλιανη, θεώρησα σκόπιμο να παραθέσω το παρακάτω παλαιογραφικό έγγραφο του έτους 1887, που αναφέρεται στη διαχείριση του κληροδοτήματος της Κοινότητος Δόλιανης και αποτελεί ένα ακόμα ιστορικό στοιχείο, που όπωςδήποτε ενδιαφέρει τους αγαπητούς συμπατριώτες της γραφικής Δόλιανης.

Ακολουθεί το σχετικό παλαιογραφικό έγγραφο

«Πρακτικόν

Η τριμελής Εφορεία της Σχολής Δόλιανης Ζαγορίου της Ηπείρου δια του παρόντος επισήμου εγγράφου διορίζει εσαεί πληρεξούσιον αυτής τον εν Αθηναίς κατοκούντα κ. Ι. Αργυριάδην διευθυντήν της Ριζαρείου Σχολής, προς ον δίδωσι την ειδικήν εντολήν και πληρεξουσιότητα ίνα λαμβάνει από της Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος τα καθ' εξαμηνίαν μερίσματα των τριων μετοχών της αυτής Εθνικής Τραπεζής της Ελλάδος ονομαστικών επ' ονόματι της Σχολής Δόλιανης του κληροδοτήματος του αειμνήστου Ν. Χατζοπούλου και υπ' αριθ. 6081, 6085, 11488, τας οποίας μετοχές θα καταθέση νυν ο πληρεξούσιος μας κ. Ι. Αργυριάδης επ' ονόματι της Σχολής Δόλιανης εις την ανωτέρω Τράπεζαν τα δε εισπρακτέα μερίσματα ν' αποστέλλει προς τον ταμίαν της Σχολής μας κ. Α. Ν. Παπαγιανόπουλου δίδων εκάστοτε όπου δει την ανήκουσαν απόδειξιν παραλαβής επι ονόματι ημών των εντολέων του.

Εν Δόλιανη Ζαγ. της Ηπείρου τη 18 Φ/ρίου 1887
Οι έφοροι
υπογραφές»

Σημείωση: Ο Αν. Παπαγιαννόπουλος είχε οριστεί με άλλο πρακτικό της Κοινότητος Δόλιανης (13 Οκτωβρίου 1886) ταμίας από τα τρία μέλη της Εφορείας της Σχολής.

«Η Εφορεία είναι η ανωτέρω διοικούσα αρχή της Σχολής της Κοινότητος φερούσης τον τίτλον «Σχολή Ν. Χατζοπούλου».

«Ο δε κ. Αν Παπαγιαννόπουλος αναλαμβάνει και τα χρέη ταμίου, όστις θα παραλαμβάνει τους τόκους παρά της Εθνικής τραπεζής της Ελλάδος του κληροδοτήματος του αειμνήστου Χατζοπούλου, δια τας τυχούσας και αναγκαίας επισκευάς της Σχολής».....

Τότε υπηρετούσε δάσκαλος στα χωριά Δόλιανη ένας Μονοδενδρίτης, ο Βασίλειος Γ. Κόνιαρης για έξι συνεχόμενα χρόνια (από το 1887 ως το 1893) άφησε καλό όνομα για την εργατικότητα του και ευσυνειδησία. Ακόμα στη Δόλιανη κατά το έτος 1874, όπως φαίνεται στην επετηρίδα του Ηπειρωτικού Φιλεκαπαιδευτικού Συλλόγου Κωσταντινούπολης λειτουργούσε σε Ελληνοδιδασκτικό Σχολείο με 40 μαθητές και το δάσκαλο πλήρωνε ο αειμνήστος Ν. Χατζοπούλος με το χρημ. ποσό των 2.500 γροσίων.

Οι Ζαγορίσιοι προόδευσαν, γιατί πρώτο και κύριο μέλημά τους είχαν τα γράμματα και τη μόρφωση. Οι κόποι κι οι πρόσδοι της ξενιτειάς επέστρεψαν στη γενέτειρά τους με τη μορφή των κληροδοτημάτων για να χτιστούν και να συντηρηθούν τα σχολεία τους.

ΣΑΒΒΑΣ. Θ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΣΠΥΡΟΥ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ

ΝΤΟΜΠΡΙΝΟΒΟ - ΗΛΙΟΧΩΡΙ

Ο αγαπητός και πληθωρικός ωραίος Ρένος Αποστολίδης (η έννοια ωραίος δεν αναφέρεται μόνο στην αρμονία της ύλης, αλλά και στο κάλλος της Αηθυσίας, που είναι πλούσια και πολυποικιλία στον Ρ. Απ. εξ απαλών ονύχων, όπως γνωρίζουμε) σαν έχουν τις ρίζες του από το Ντομπρίνοβο - Ηλιοχώρι, είτε γιαυτό τα δικά του. Σειρά μου λοιπόν να μιλήσω και εγώ σαν ταπεινός θεράπων της γραφίδος, για το όμορφο αυτό χωριό.

Ναι, συμφωνώ με τον αγαπητό Ρ. Αποστολίδη πως όποιος έρχεται για πρώτη φορά (και είναι βέβαια σκεπτόμενο, ανήσυχα προβληματιζόμενο και ζωηρό άτομο), νομίζει πως ζει κάπου, σε κάποιον ξεκομμένο από τα γινώστικα κόσμους. Και σαν πρώτη του αντιδράση έχει τη νοσταλγία για τον τόπο από όπου εξορίστηκε. Γρήγορα όμως αλλάζει διάθεση αντικρύζοντας αγγαγιά γύρω του τις άπειρες κορφούλες, τις λαγκαδιές, τα παραποτάμια, την οργιωδή σιωπή της γύρω βλάστησης, τα ξακουστά, τις βουνοτύρες, τα προαίονια χιόνια της αντικρινής βουνοπλαγιάς, τα μεγάλα πρετα εντυπενή σε μυριάδες τον αριθμό δένδρα και κάθε λογής φύτρα με τα πολύχρωμα και πολύσχημα άνθη τους. Συναναστρέφόμενος τους ατμούς που προοδευτικούς ανθρώπους του, συντηγώντας και συνδιασκέδάζοντας, ή συννομιλώντας απλά μαζί τους. Έτσι σιγά-σιγά το παρθένο αυτό μέρος σου γίνεται φιλικό και αγαπημένο σαν ύψιμος, αλλά πειστικά πιστός σύντροφος, που επιδιώκει την ακριβή παρουσία του.

Ακόμα κι αν η φύση σ' έχει αδικήσει και δεν μπορείς να κινείσαι ελεύθερα, σε μια γωνιά μόνο αν δύνασαι να παραμένεις και πάλι η στενοχώρια της πλήξης δεν σε καταβάλλει, δεν σε διώχνει πια αφού η θέα από κάθε σημείο και κυκλικά είναι υπέροχη και από στατική θέση. Τα περισσότερα χωριά δεν έχουν αυτό το πλεονέκτημα του Ηλιοχωριού, να θεάσαι τις φυσικές χαρές και χάρες και μόνο με το βλέμμα από το σπίτι σου στο χωριό. Από τα πιο πολλά χωριά, όπου της γης, θα πρέπει να κάμεις κάποια απόσταση για ν' απολαύσεις τις πιο ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις σε ιδιόμορφες τοποθεσίες...

Το βλέμμα πέφτει πρώτα στην άκρη του δημόσιου δρόμου προς τα δυτικά, μεταξύ των θέσεων Λα Κρούτσε (ο Σταυρός) όπου είναι το περίοπτο καινούριο σπίτι του φανατικού φίλου του χωριού Ηλιοχωρίτη Γιώργη Καρατζιά (που έχει αναφερθεί και στο «Ζα-

γόρι» με σχετικά σημειώματά μου, πάνω στα αξιοσημείωτα της γενέτειράς του) και του Λειβαδιού. Ανάμεσα λοιπόν στις θέσεις Λα Κρούτσε και Λειβάδι το βλέμμα προχωρεί σ' ένα πυκνό ανηφορικό δάσος που απολήγει (οπτικά) στο πέτρινο μέρος του βουνού Τύμφη (Πάπιγκο), που όταν η κορυφή του έχει κατέλο από σύγνεφα (κατσούλα) είναι ένδειξη πως έρχεται βροχή. Το πετρώδες μέρος — κορυφή του Πάπιγκου είναι η κορωνίδα όλων των άλλων τοπίων — χάσμα για τα κουρασμένα κατά το πλείστον μάτια του αστού επισκέπτη. Οπτικά μεγαλοπρεπές από την αντίθεση που δημιουργεί με τα καταπράσινα άλλα σημεία του χωριού, αλλά και χάρη στην λευκότητα που προσδίνει ο αντίκρου ήλιος (ανατολική η πρόσοψή του) στα μεγάλα πετρώματα και στις οάσεις του προαίονιου χιονιού. Το μέρος αυτό προσφέρεται για ζωγράφους και ρέκτες καλόγουςτους φωτογράφους, σαν το αντιπροσωπευτικότερο Ηλιοχωρίτικο τοπίο. Δεξιότερα το μάτι βλέπει το λειβάδι όπου τώρα είναι το «Άνω Ηλιοχώρι». Εκεί κατασκευάστηκαν οι νέες ωραίες κατοικίες περιπεριωμένων (στα Φάρασα και στην Αθήνα) έγκριτων πολιτών αλλά και πιστών νοσταλγών - χωριανών των κ.κ. Κων. Τσολάκη, Αντώνη Σιούρη, Χρυσόστομου Πολύζου και Αθαν. Τσιολάκη. Το Λειβάδι είναι ύψωμα πάνω από το δημόσιο δρόμο, προς τα δυτικά κι αυτό το χωριό, που το προστάτευε και το προστατεύει με το δάσος της βελανιδιάς από καυθίσεις. Πάνω από το Λειβάδι είναι η δεξαμενή του υδραγωγείου. Πιο πάνω από εκεί υπάρχουν σπουδαιότατα τοπία που δεν είναι του παρόντος.

Δεξιότερα, προς τα βορειοδυτικά, φαίνεται (οπτικά πάντα από σταθερό σημείο του χωριού) η θέση Μυάλου που πάει προς το υπέροχο Μπόγκοβο (όπου τα σύνορα με το Βρυσόχωρι). Το Μυάλο είναι ένας λόφος αραιάς χλωρίδας, όπως το βλέπουμε (αλλά στο πίσω μέρος του κατάφυτος από πεύκα) που κι αυτός έχει τη χάρη του δένοντας με τον γύρω χώρο.

Δίπλα από εκεί είναι το Λικουράσιο, απ' όπου οι παλαιοί έπαιρναν το κοκκινόχρωμα για τα σπίτια του χωριού και αντίκρου σ' αυτό (προς το μέρος του χωριού) είναι το Κόγκορο, όπου η ονομαστή βρύση του Πεσιώτη. Το Κόγκορο δεν φαίνεται, βέβαια από το χωριό, γιατί είναι πίσω απ' αυτό, βορεινά του, σε μια καταφύγεια, όπου δεν την πιάνει η οπτική εμ-

βλέπια στάσιμου σ' ένα σημείο ανθώπου. Το αναφέρουμε όμως γιατί είναι πολύ πλησίον - δίπλα στο χωριό, για την ομορφιά του αλλά και για τη σύνδεση με τ' άλλα τοπία: προς τη βορεινή κατεύθυνση. Εκεί είναι και ο δασικός δρόμος που πάει προς τον Προφήτη Ηλία ξεκινώντας από τον Πλάτανο του μεσοχωριού (όμοιο του οποίου δεν έχει ιδεί κανένας μέχρι τώρα σε μεγαλύτερη ύψους 40 μ. περίπου και πάχους 8 ακριβώς μεγάλων ανθρώπων. Τα πρώτα οριζόντια κλαδιά του είναι πάχους όσο ένας κορμός μέτριου αιωνόβιου πλάτανου. Ο Προφ. Ηλίας είναι μία από τις γραφικές κορφές σειράς λόφων (αλλά η δεσπόζουσα) πέρα από το Λικουράσιο όπου στα εκτεταμένα πλάγια (αυτού του Λικουράσιου) καλλιεργούνταν τα περιήματα αμπελίου του Ντομπρίνοβου εγκαταλειμμένα τώρα. Τώρα, μετά τόσα χρόνια εγκατάλειψής τους, που και που καμμία αναγεννημένη (κλήμα) τυλίγεται και αυτοβιέει στα στηρίγματα κάποιου μικρο-δένδρου, γκορτσιάς ή αγριομηλιάς κλπ., δίνοντας ακόμα την γλύκα λιγοστού ακαλλέργητου καρπού. Το εκκλησάκι Προφ. Ηλίας που η λευκότητα της αντικρινής στο χωριό παρουσίας του προσελκύει το βλέμμα του προς την κατεύθυνση αυτή παρατηρήτη, είναι συνδεδεμένο με το ωραίο και ζωηρό πανηγύρι του χωριού στις 20 Ιουλίου κάθε έτους. Δεξιότερα ακόμα, στη ρίζα του λόφου Πρ. Ηλίας ανταμώνουν δύο ρέματα. Η Βάλια Μάρε που περνάει από τη γέφυρα Πέτσιου και συνεχίζοντας ανταμώνει με τη Βάλια Ράτσε. Ανατολικότερα και δεξιά (όπως βλέπουμε πάντα) είναι το πευκόφυτο ύψωμα Λάγιτσου. Μεταξύ Λάγιτσου και Σέρνιστε, στο βάθος αντικρύζει κανείς τη λευκή-χρωμή κοίτη του όμορφου Ρασαίνι, παραποτάμου του Αώου και πίσω στο βάθος μετά το ποτάμι είναι η τοποθεσία Βόριτσι. Ο Άγιος Αθανάσιος παλιό γραφικό εξοικλησάκι, μάς σημειώνει την ωραία παρουσία του πέρα από την αξιολογία (με τα δεδομένα της χρονολογίας κατασκευής της) πολύ παλαιά «Γέφυρα του Πέτσιου» και από την μεθερπευτικές ιδιότητες πηγή Βρωμονέρα». Προς τα Νότια και δεξιά είναι η τοποθεσία Σέρνιστε (πέρα μακριά αντικρύζεται η δεσπόζουσα κορυφή Κουκουρούντζου κατάφυτη βέβαια, αλλά λόγω του ύψους της κεραυνοδορμένη) που είναι μέρος της μεγαλύτερης πλαγιάς, η οποία κλείνει όλο το νότιο σημείο του χωριού, της Γκαβρίλας. Η Γκαβρίλα είναι μαγευτι-

κής όψεως πλαγιά που δεν την νηθίζει κανείς ποτέ για να την ρθει πλήττοντας. Είναι γιόμα από πεύκα - βελανιδιές - φλαμίν - αγριομηλιάς - αγριοκλαμίν. Για να μην παραλείψουμε τη γέννηση και η από αιώνος Μαρίκας που βρίσκεται στο κέμα όμορφη κοιλάδα κοντά στο τζάκι υπόαρχει και η από αιώνος Παναγίας (η αναστήλωση της ας λόγω του επερχόντος, γίνεται λόγω συνδρομής των απαιτήσεων, υπηρετούσε τη στρατιωτική χού συγχωριανών και άλλων χωριών του Ζαγορίου και μη επισκεπτόμενη στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο των Γιαννίνων.

Χειμωνιάτικη βραδιά. Τα ουράνια είχαν ανοίξει και το νερό έπεφτε ασταμάτητα με το καρδάλιο αμέσως με την ανατολή ήλιος. Οι αστραπές σαν πύρινα φίλα έρχονταν τον ουρανό και το σε άλλα σημειώματά μας. Πάνω έρχονταν τους, φώτιζε πέρα για πέρα το τζάκι και απολαμβάνοντας την χειμωνιάτικη θαλπωρή του ήλιου στο τζάκι και απολαμβάνοντας την πόρτα και η φωνή του αδελφού μου, που μας καλούσε ν' ανοίξουμε. Η μητέρα μου χωρίς να κλονοτριβή, άρπαξε από το κρυά ή λιγότερο μακριά φεγγαριόκοντο, τ' άναψε και μαζί τρέξαμε με χαρά να υποδεχτούμε τον αδελφό μου.

Ανοίξαμε το ένα θυρόφυλλο της δίφυλλης πόρτας και τότε κάηκε από το θαμπό φως του κα- «Λάκκος» (για τον οποίο έγινε περιληπτικά βέβαια, αλλά περιεκτικά, σε προσηγομίες σημειώμα), όπου το πετρώδες Ηλιοχωρίτικο μέρος του Πάπιγκου, με το τσάι, τα προαίονια χιόνια και τα περιπεριωμένα απόκρημα «μαλακόνια» αγριόγυδα, θα τους καταστήσει Αφού περάσουν βέβαια την πόρτα της «Αρβανίτας» που όμοια ωραϊότερη τοποθεσία, τουλάχιστον εγώ, δεν έχω ξαναδεί. Πέρα από ομολογούμενως καλό χωριό Τσιολάκη και το επίσης γραφικό Μυάλο και το επίσης γραφικό Ντομπρίνοβο - Ηλιοχώρι που είναι ο ορισμός της ομορφιάς. Η διάνοιξη δρόμων που πλησιάζουν πολύ στο Φαράγγι του Βίκου έχουν μπει κυριολεκτικά στην καρδιά της Χαράδρας του Αώου, σε συνδυασμό με την παντελή ανυπαρξία οποιασδήποτε μορφής επιτήρησης έχει σαν συνέπεια την όλο και πιο συχνή εμφάνιση λαθροθηρών που δε διατάζουν να σκοτώσουν οπδήποτε κινείται.

Η δεύτερη μεγάλη πληγή του Δρυμού είναι οι κτηνοτρόφοι, οι οποίοι, νόμιμα ή όχι, βόσκουν τα γίδια τους ακόμα και μέσα στην καρδιά του πυρήνα, στις θέσεις «Μέγα Λάκκος» και «Πηγές Βοϊδομαή». Μιλάμε Κε Γενικέ για απαράδεκτες καταστάσεις, που υποτιμούν τη χώρα μας στα μάτια των ξένων αλλά και των ελλήνων επισκεπτών. Επειδή οι καταστάσεις αυτές είναι παλιές και γνωστές σε όλους, απευθυνόμαστε σε σας αλλά και προς κάθε αρμόδιο και ρωτάμε: πότε θα ληφθούν κάποια μέτρα για την προστασία του Εθνικού Δρυμού Βίκου-Αώου; Ο Πρόεδρος Αρτ. Γιαννίτσας Ο Γεν. Γραμματέας Γ. Σφήκας

Παλιές Ζαγορίσιες ιστορίες

Ο κλέφτης και η ουρά του

Φίλιππα Β. Βαταβάλη

Η ιστορία που ακολουθεί, όσο απίστευτη κι αν είναι, συνέβη στα τέλη της 10/τίας του 20. Στο νεόκτιστο τότε σπίτι του Μαρίκας που βρίσκεται στο κέμα όμορφη κοιλάδα κοντά στο τζάκι υπόαρχει και η από αιώνος Παναγίας (η αναστήλωση της ας λόγω του επερχόντος, γίνεται λόγω συνδρομής των απαιτήσεων, υπηρετούσε τη στρατιωτική χού συγχωριανών και άλλων χωριών του Ζαγορίου και μη επισκεπτόμενη στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο των Γιαννίνων.

Ο ξένος έβγαλε τη βρεγμένη κάπα του. Φορούσε τη φορεσιά του Ζαγορίσιου τσέλιγκα και από μαύρο τελιανί δίσολο τσαρούχια με μεταξένια σφαιρική φούντα. Μας εντυπωσίασε το παράστημά του, τ' αεικίνητα μάτια του και πιο πολύ που το νερό του κατακλυσμού δεν είχε αγγίξει το μαύρο σακκάκι του και την άσπρη του μπουραζάνα. Αντίθετα ο αδελφός μου, από το δίωχο ως τ' άρβυλα και τις καγκλωλιές γκέτες του, ήταν ένα αστράγγιστο σφουγγάρι.

Ο ξένος άπλωσε το χοντροκαμωμένο χέρι του, μας χαιρέτησε ευγενικά και αυτοσυστήθηκε: «Είμαι ο Αλέκος Τσουμάνης, από το Κουκούλι» είπε. Κάτι νιώσαμε μέσα μας και χωρίς να χάσουμε το θάρρος μας, τους οδηγώσαμε στο μέσα τυφλό και σκοτεινό ματζάτο, ανάψαμε φωτιά στο τζάκι και τους προσφέραμε πρόχειρο φαγητό. Εσπλώσαν στα μπάνια για ύπνο.

Γυρίσαμε με τη μητέρα μου στο δωμάτιό μας και πέσαμε να κοιμηθούμε. Τότε τη ρώτησα: Αυτός είναι ο κλέφτης μητέρα; Ναι, μου απάντησε ξερά. Κοιμήσου

τώρα. Το πρωί έτρεξα να δω ξανά τον κλέφτη. Δεν ήταν. Βαθεία χαράματα είχε φύγει για το Κουκούλι.

Ο αδελφός μου μας είπε πως είχε πάρει ολιγοήμερη κανονική άδεια και με το αυτοκίνητο ήλθε μέχρι τη Δοβρά (Ασπράγγελοι). Από εκεί ξεκίνησε για το χωριό με το τράμι των δύο. Στον αη-θανάση της Δοβράς συνάντησε τον Αλέκο. Συντηθήκανε και μαζί συνεχίσαν το δρόμο μέχρι τη διακλάδωση Βίτσας και Μπάγιας. «Εδώ πρέπει να χωρίσουμε» του είπε ο Αλέκος. Ο αδελφός μου, για το φόβο των Ιουδαίων, δεν ήθελε να τον αποχωριστεί και του πρότεινε να περάσουν τη νύχτα στο Κουκούλι ή στη Βίτσα. Ο Αλέκος δέχτηκε το δεύτερο κι έτσι ήλθαν στο χωριό μας.

Αργότερα στο σχολείο, είπα στα παιδιά, πως απόψε φιλοξενήσαμε στο σπίτι μας τον Αλέκο. Τότε με περικύνκλωσαν όλα τα μεγάλα παιδιά κι άρχισαν να πέφτουν βροχή οι ερωτήσεις τους. Αν είναι ψηλός, κοντός, δυνατός, αν έχει μουστάκι, για τη φορεσιά του, για τα όπλα του, για το δικό του μαχαίρι του, για το αργυρό θηκάρι του μαχαιριού κ.λ.π. Στις ερωτήσεις τους απαντούσα ελεύθερα και χωρίς δυσκολία. Και τότε κάποιος με ρώτησε:

— Δε μου λές, δε μου λές, είδες, είδες την ουρά του; Τόμπολα. Τέτοια ερώτηση δεν την περίμενα.

— Ποιά, ποιά ουρά του: τόλμησα να προφέρω.

— Δεν ξέρει πως ο κλέφτης έχει πίσω του ουρά;

— Ναι, ναι, είναι αλήθεια, συμπλήρωσε άλλος. Εμένα ο πατέρας μου, μου είπε πως η ουρά του είναι μεγάλη σαν της γίδας και σηκώνει στο πίσω μέρος την μπουραζάνα του.

— Όχι τόσο μεγάλη, τον διέκοψε άλλος, ουρίτσκα (μικρή ουρά) έχει ο άνθρωπος. Να τόση δα, κι έδειξε με το δάκτυλο του. Η ουρίτσκα τον κάνει παλληκάρι και δεν μπορεί να τον πιάσει το απόσπασμα του Πούλιου. Ο Σαμψών είχε τη δύναμη στα μαλλιά, ο Αλέκος την έχει στην ουρίτσκα.

— Τι λέτε, δεν είναι η ουρά που σηκώνει την μπουραζάνα, πετάχτηκε ο άλλος, αλλά η μύτη της κουμπούρας του.

— Όχι, είπε άλλος, είναι ο κόκορας της κουμπούρας του....

Και η συζήτηση θα είχε συνέχεια, αν ο δάσκαλός μας δε μας καλούσε να περάσουμε στην τάξη.

Ποτέ δεν έμαθα αν πραγματικά είχε ουρά ο κλέφτης ή όλα ήταν αποκηρύματα της παιδικής φαντασίας. Εκείνο που έμαθα αργότερα, ήταν πως ο Διοικητής της Υποδόσεως Χωροκήψης Τσεπελόβου Σιαπέρας, συνέλαβε τον Αλέκο Τσουμάνη στο χάνι του Λικουστό-μου. Τελικά ο κλέφτης οδηγήθηκε στις φυλακές της Κέρκυρας.

Αυτή τη φορά, η ουρά του δεν είχε κάνει το θαύμα της.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΑΣ ΔΡΥΜΟΥ

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Διάνοιξη δρόμου στην περιοχή του Εθνικού Δρυμού Βίκου-Αώου.

Την άμεση αναστολή των έργων διάνοιξης δρόμου από την Κοινότητα Βραδέτου προς τα αλπικά οροπέδια του ορεινού συγκροτήματος της Τύμφης, ζητούν

ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΦΥΣΗΣ
η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ και
η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ.
προκαίμενου να αποφευχθεί ανεπανόρθωτη καταστροφή της ευαίσθητης και βιολογικά πολύ σημαντικής αυτής περιοχής.
(Η ορόσειρα της Τύμφης: α) είναι σημαντικός βιοτόπος της καφετιάς αρκούδας και του αγριόγιδου, δύο από τα πιο άμεσα απειλούμενα θηλαστικά της χώρας μας.

β) περιέχεται στις σημαντικές για τα πουλιά περιοχές στην Ελλάδα και στην Ευρώπη (Διεθνές Συμβούλιο Διατήρησης των Πουλιών 1989).
Όπως είναι γνωστό, τμήμα του ορεινού όγκου της Τύμφης έχει χαρακτηριστεί Εθνικός Δρυμός, μέσα από τον οποίο έχει ήδη περάσει προηγούμενη διακλάδωση του προς διάνοιξη δρόμου.

Η διάνοιξη του δρόμου, η χρησιμότητα του οποίου δεν είναι ακόμα γνωστή, θα προκαλέσει μεγάλη ενόχληση στην πανίδα της περιοχής, αισθητική αλλοίωση του τοπίου και θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για περαιτέρω υποβάθμιση των φυσικών οικοσυστημάτων της περιοχής.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Κων/τίνου Δημητρώπουλου

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΜΕ ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ

Είναι ευχάριστο μα συνάμα και ελπιδοφόρο το γεγονός ότι σε πολλά μέρη της Ελλάδας και του κόσμου, προσπαθούν ή έχουν πετύχει την ανάπτυξη της οικονομίας τους και την προστασία του περιβάλλοντος, με την βοήθεια των ήπιων μορφών τουρισμού.

Τούτο φανερώνει ότι η σχετική προσπάθεια που αφορά τα Ζαγόρια, ούτε ευκαιριακή, ούτε εξωπραγματική είναι. Αντίθετα βασίζεται πάνω σε ρεαλιστικές σκέψεις και προτάσεις.

1. Εσωτερικό

Το πιο γνωστό παράδειγμα στην χώρα μας είναι αυτό του Πηλίου. Η τουριστική εκμετάλλευση με την μορφή που γίνεται, σέβεται κατά το δυνατόν, το περιβάλλον και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Άμεσα ή έμμεσα, πολλοί κάτοικοι στηρίζουν το εισόδημά τους στον τουρισμό. Οι ξενοφώνες, οι ταβέρνες, οι μικρές ανθοκομικές μονάδες, τα καταστήματα ειδών λαϊκής τέχνης κ.λ.π., αμαυοδοτούν την τοπική οικονομία.

Η παλιά Μονεμβασιά, με τον άλλοτε μισοερειπωμένο οικισμό, κατάφερε χάρις στην αναστήλωση των παλαιών της κτηρίων, να ξαναποκτήσει ζωή.

Για το μέλλον υπάρχουν σε εξέλιξη τέσσερα σχέδια στα οποία ο ήπιος τουρισμός συνδιάζεται—αλλού περισσότερο αλλού λιγότερο—με την σχετική μαζικότητα:

α) ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης περιοχής Ακρωτηρίου Ειρήνης, Ν. Χανίων.

β) πρόγραμμα ανάπτυξης αγροτουρισμού και ορεινού τουρισμού, στην περιοχή της ορεινής Ευρυτανίας.

γ) ολοκληρωμένο πρόγραμμα αξιοποίησης και προστασίας του Γράμμου (Ν. Καστοριάς).

δ) ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης αγροτικού τουρισμού στον νομό Αρκαδίας.

2. Εξωτερικό

Οι ήπιες μορφές τουρισμού είναι μια ιδέα, που έχει αναπτυχθεί από καιρό στην Ευρώπη. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα εναλλακτικών μορφών τουριστικής ανάπτυξης. Κυρίαρχος τύπος είναι αυτός του αγροτουρισμού, σε μια όμως μορφή που δεν ταυρίζεται στην ελληνική πραγματικότητα.

Περιπτώσεις που ενδιαφέρουν την πατρίδα μας, υπάρχουν στην Ισπανία και στην Ιταλία. Θα απομονώσουμε και θα περιγράψουμε μια από αυτές.

Είναι του Αμπιτσο (Abuzzo). Πρόκειται για μια ορεινή περιοχή της κεντρικής Ιταλίας, με αξιολογημένη, χλωρίδα, πανίδα, και αρχιτεκτονικά-πολιτιστικά στοιχεία.

Το πρόγραμμα ανάπτυξης για

αυτό το κομμάτι των Απέννινων, άρχισε εδώ και σαράντα χρόνια. Για την προστασία του, λειτουργεί σαν εθνικό πάρκο με την δικιά του οργάνωση και διοίκηση. Με αυτόν τον τρόπο λύθηκαν και τα χέρια των τοπικών παραγόντων. Δημιουργήθηκαν μουσεία, μικροί ζωολογικοί κήποι, χώροι για πικ-νικ, κατασκηνώσεις, μονοπάτια κ.α. Αποτέλεσμα, οι μικρές τουριστικές μονάδες που είναι κατανεμημένες ομοιόμορφα στο χώρο, να συμβάλλουν αποφασιστικά στην αύξηση και στην καλύτερη κατανομή του εισοδήματος των κατοίκων.

Το πάρκο αποτελείται από πέντε οικισμούς, ενώ άλλες δεκατρείς κοινότητες υπάρχουν στην γύρω ελεγχόμενη ζώνη. Στην πρωτεύουσά του, υπάρχουν οι εξής εγκαταστάσεις:

διοίκηση
μικρός ζωολογικός κήπος
μουσείο φυσικής ιστορίας
κέντρο οικολογικών ερευνών
εργαστήριο φωτογραφίας-σχεδιασμός

Το πάρκο απασχολεί 60 άτομα από τα οποία τα 40 είναι υπάλληλοι των γραφείων και επιστήμονες. Οι υπόλοιποι είναι φύλακες. Η διοίκηση του πάρκου, εμπεριλαμβάνει αποτελεσματικά σε οποιοδήποτε θέμα δημιουργείται σχετικά με έργα που μπορούν να βλάψουν το περιβάλλον.

Μπορούμε να πούμε ότι η όλη προσπάθεια προστασίας-ανάπτυξης στο Αμπιτσο, κρίνεται σαν επιτυχημένη, και ότι λειτουργεί ικανοποιητικά.

ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΤΑΙΡΙΑΖΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

1. Γενικά

Ο τουρισμός που ταιριάζει λίγο ως πολύ στην περιοχή έχει σχέση με τον αγροτουρισμό. Οι δυο μορφές αγροτουρισμού, που κυριαρχούν σήμερα στον Ευρωπαϊκό χώρο είναι:

α) η λεγόμενη «farmhouse holidays». Περιλαμβάνει την φιλοξενία σε συγκροτήματα αγροκτημάτων, ή παραδοσιακών οικιών, όπου οι επισκέπτες συμμετέχουν ενεργά στις αγροτικές δραστηριότητες.

β) η μορφή που στηρίζεται κυρίως, στο σύστημα «bed and breakfast». Αφορά τον τομέα της διαμονής και της διατροφής, σε νοικοκυριά με δωμάτια, ξενώνες κ.λ.π. που βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές.

Η δεύτερη μορφή του αγροτουρισμού, είναι αυτή που βρίσκεται πιο κοντά στην ελληνική πραγματικότητα. Αυτό κυρίως γιατί δεν υπάρχουν μεγάλα αγροκτήματα που θα στηρίξουν την προσπάθεια και γιατί ακόμα δεν υπάρχει κανένα παρόμοιο παράδειγμα στον χώρο. Ο αγροτουρισμός μπορεί να εφαρμοστεί σε οικογενειακό ή συνεταιριστικό επίπεδο με μικρές τουριστικές μονάδες και με σκοπό την ενίσχυση των αγροτικών εισοδημάτων. Ο συμπληρωματικός του χαρακτήρας μέσα στην τοπική

οικονομία είναι όρος απαράβατος.

Ας αφήσουμε προς το παρόν τα γενικά πλαίσια μέσα στα οποία θα πρέπει να κινηθεί ο τουρισμός στην περιοχή, και ας εξετάσουμε μια άλλη παράμετρο του θέματος: τα χαρακτηριστικά που κατά βάση θα πρέπει να έχουν οι επισκέπτες της.

α) αγάπη και σεβασμός της φύσης
β) ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου
γ) κατανόηση των προβλημάτων του χώρου
δ) αναζήτηση απλών και γνήσιων μορφών ζωής
ε) γιατί όχι, καλλιτεχνικές τάσεις!

Σύμφωνα και με τα παραπάνω είναι λογικό να καταλήγει κανείς, σε δυο ειδικότερα, τύπους τουρισμού. Για αυτή την επιλογή σημαντικό ρόλο παίζει το γεγονός ότι μπορούν να εφαρμοστούν άμεσα και με σχετικά μικρές επενδύσεις σε βασικά έργα. Η διασπορά και το μέγεθος των τουριστικών εγκαταστάσεων αυτού του είδους, εξασφαλίζει την μη διατάραξη της ισορροπίας.

2. Φυσιολατρικό-Οικολογικό μοντέλο

Εξασφαλίζει την αριθμητική και κοινωνική ισορροπία, ανάμεσα στους κατοίκους και τους επισκέπτες. Πολύ περισσότερο δεν έρχεται σε αντίθεση με την φύση. Επιδορά ελάχιστα στην αλλαγή των συνθηκών, των ηθών, και του τρόπου ζωής των ντόπιων. Εδώ μπορούμε να εντάξουμε, μεταξύ άλλων, τους τύπους του ορειβατικού, οδοιπορικού, εκδρομικού, περιηγητικού, κ.λ.π.

Κοντά στο φυσιολατρικό μοντέλο, βρίσκεται ο αθλητικός τουρισμός και αυτός της υγείας. Αναφέρουμε τις χιονοδρομικές νορβηγικού τύπου, τις αναρριχήσεις, το καγιάκ, την ελεγχόμενη και ερασιτεχνική αλιεία, τον ιπποτουρισμό κ.α.

3. Μορφωτικός ή πολιτιστικός τουρισμός

Είναι αυτός που προωθεί την γνώση της ιστορίας του τόπου, της τέχνης και της τεχνικής που αναπτύχθηκε, τον τρόπο ζωής κ.λ.π. Μπορεί να συνδυαστεί και να στηριχθεί στην δημιουργία κέντρων μελέτης, διάσωσης και διάδοσης π.χ. μουσικής, μουσικών οργάνων, χορού, τεχνικής οικοδόμησης, περιβάλλοντος κ.λ.π. Είναι ευνόητο ότι ενδιαφέρει άμεσα τα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Σχολές σαν αυτές των καλών τεχνών, της ιστορίας, της λαογραφίας, της αρχιτεκτονικής, των συντηρητικών έργων τέχνης κ.α. θα μπορούσαν να επισκέπτονται τον χώρο για σεμινάρια, μελέτη, και εξάσκηση.

Είναι φανερό ότι αυτό το είδος του τουρισμού αφορά ανθρώπους που έχουν και τα ανάλογα πνευματικά ενδιαφέροντα. Παρά ταυτα το κοινό αυτού του είδους δεν είναι ασήμαντο.

Στον μορφωτικό τουρισμό, μπο-

ρούμε να εντάξουμε τα συνέδρια, εκθέσεις, τις συναυλίες, τα συνέδρια Σχολεία, τις κατασκηνώσεις ελεύθερης εργασίας, τα σεμινάρια, συναντήσεις οργανώσεων κ.λ.π.

Οι παραπάνω τύποι τουρισμού δεν βλάπτουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου, ενώ σε πολλές περιπτώσεις τα αξιοποιούν και αναδεικνύουν. Με το ανάλογο διασμό και προγραμματισμό, η προώγηση τους δεν πρόκειται να συναντήσει ιδιαίτερες δυσκολίες. Επομένως συμβάλλουν ουσιαστικά στην οικονομική ανόρθωση.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. Εισαγωγή

Είναι φανερό ότι η ελεύθερη εξέλιξη των οικονομικών δραστηριοτήτων σε ένα χώρο, δεν οδηγεί στα επιθυμητά αποτελέσματα τα οποία επιθυμεί και επιδιώκει το σύνολο. Γι' αυτό, και σε πολλές περιπτώσεις επεμβαίνουν ώστε πραγματοποιήσουν τους σκοπούς τους και που κατ' επέκταση εξασφαλίζουν το γενικότερο συμφέρον. Η επιδίωξη αυτήν των σκοπών χρησιμοποιούνται μια σειρά από μέτρα που θεωρούνται—κατά περίπτωση—κατάλληλα.

Η τουριστική πολιτική υλοποιείται από τους αρμόδιους φορείς. Αυτοί καθορίζουν τους σκοπούς, πρέπει να είναι γενικά αποδοτικά και επιλύουν τους τρόπους με τους οποίους θα τους υλοποιήσουν. Στο τέλος εκπονείται ένα πρόγραμμα που θα πρέπει να συνδυάζει και φέρνει σε αρμονική συνεργασία τους σκοπούς και τα μέσα-όπου τα μέσα εξυπηρετούν τους σκοπούς.

2. Φορείς

Οι φορείς γενικά της πολιτείας είναι η βουλή, η κυβέρνηση, η αυτοδιοίκηση, τα κόμματα, οι συνδικαλιστικές και οι συνεταιριστικές οργανώσεις, τα ειδικά συμβούλια κ.λ.π.

Βασικός φορέας της τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα, είναι Ε.Ο.Τ. Εκτός από αυτόν, εμπλεκόμενοι και άλλοι: το Ελληνικό Κέντρο

Παραγωγικών Επιχειρήσεων Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Ε.Τ.Α.Α.), ο Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Α.Α.Τ.Ε., το υπουργείο Γεωργίας, η Γενική Γραμματεία Ισότητας, η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, το Κέντρο Ερευνών Ζαγορίου (Κ.Ε.Ζ.), οι ταξιδιωτικοί κ.α.

Όλοι οι παραπάνω οργανισμοί έχουν δείξει το ενδιαφέρον τους για τα Ζαγόρια, και έχουν κάνει σημαντικά έργα, που έχουν και τα ανάλογα πνευματικά ενδιαφέροντα. Παρά ταυτα το κοινό αυτού του είδους δεν είναι ασήμαντο.

(Συνέχεια)

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΓΕΩΛΟΓΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ

(Τα βάραθρα, οι «μπουστιρές»)

Αναδημοσιεύουμε από το περιοδικό «Κορφές» μια ενδιαφέρουσα περιγραφή για τα πιο γνωστά βάραθρα σπηλαιο της περιοχής μας του φυσιολατρή Λάζαρου Παμπέρη, την οποία έστειλε στο περιοδικό μας ο συμπατριώτης μας αειθαλής Χρόνης Δρούγιος λάτρης του σπορ Καγιάκ.

Τέτοιες εργασίες συμβάλλουν σημαντικά στη διαφήμιση της περιοχής μας, και κινούν το ενδιαφέρον τόσο των ειδικών όσο και των άλλων επισκεπτών για να γνωρίσουν τον τόπο μας και να αναπτυχθεί έτσι ο τουρισμός στο Ζαγόρι.

Εξ άλλου το σπόρ του Καγιάκ δίνει μια άλλη διάσταση για την αξιοποίηση της περιοχής μας και θα πρέπει να εκμεταλλευτούμε αυτή την περίπτωση. Η Βαυβούσα με το γραφικό ποτάμι της και το αλπικό τοπίο αποτελεί ένα πρώτης τάξεως τουριστικό πόλο όχι μόνο για το Ζαγόρι αλλά για ολόκληρη την Ηπειρο. Οι φιλότιμες προσπάθειες του φίλτατου Χρόνη Δρούγια για την προβολή του χωριού του και την ενίσχυση του Καγιάκ ευχόμαστε να ευοδωθούν και ο Αώος, το γραφικό βουνό αθλητικό κέντρο. Κάθε χωριό του Ζαγορίου αποτελεί και ένα ξεχωριστό κίνητρο για την εκμετάλλευσή του από τον τουρισμό σε όλες σχεδόν τις εποχές του χρόνου. Οι αρμόδιοι ας προσέξουν.

Στη συνέχεια παραθέτουμε την περιγραφή για τις σπηλιές.

«Ο πιο ενδιαφέρων από σπηλαιολογικής πλευράς σχηματισμός της Βόρειας Πίνδου είναι ο ασβεστολιθικός σχηματισμός της Γκαμήλας, και ιδιαίτερα το οροπέδιο της Αστράδας, όπου υπάρχουν δύο από τα πιο γνωστά παγκόσμια βάραθρα, αυτό «της Προβατίνας» και το «Χάσμα του Έπους».

Η είσοδος του βάραθρου «Προβατίνας», που το όνομά του έχει πάρει από τους τσοπάνους, όταν κάποια προβατίνα ξεκόμψε από το κοπάδι και χάθηκε στο βάθος, βρίσκεται σε υψόμετρο 1800 μ. Β.Δ. άκρο

του οροπέδιου της Αστράδας και είναι το δεύτερο βαθύτερο βάραθρο παγκόσμια, με κατακόρυφο βάθος -405 μ, και με πλάτος που σε ορισμένα σημεία φτάνει τα 30 μ, μετά το SOTANO DEL BARO, που βρίσκεται στο Μεξικό και έχει κατακόρυφο βάθος -432μ.

Οι πρώτες προσπάθειες εξερεύνησης του έγιναν από σπηλαιολόγους του Πανεπιστημίου του GAMBRIIDGE της Αγγλίας το 1965. Τον επόμενο χρόνο ο πρώτος που κατέβηκε με σχοινιένες σκάλες ήταν ο

στα Ελληνικά σπηλαιολογικά Χρονικά άθλο, το Σεπτέμβριο του 1984.

Το βάραθρο «Χάσμα του Έπους», που πήρε το όνομά του από τις νικηφόρες μάχες των Ελλήνων κατά των Ιταλών στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο, έχει βάθος 447 μ. και ανήκει στα κλιμακωτά βάραθρα, που τα βαθύτερα στον κόσμο πλησιάζουν τα 1500 μ. Γεωλογικά η περιοχή που βρίσκεται είναι μια πόλη που βρίσκεται είναι μια πόλη όπου συγκλίνουν τρεις μικροί χείμαρροι σχηματίζοντας μια

μεγάλη καταβόθρα. Το «χάσμα του Έπους» αναπτύσσεται κατακόρυφα σε βάθος μέχρι τα -120 μ και είσοδός του είναι ορατή μέχρι και τα -250 μ. Ύστερα αλλάζει διεύθυνση και συνεχίζει μέχρι τα -447 μ, όπου υπάρχει λίμνη μεγάλων διαστάσεων και βάθος 14 μ. Η κατάβαση γίνεται σε επαφή με το πλευρικό τοίχωμα του βάραθρου, ενώ αντίθετα στην «Προβατίνα» το σώμα του σπηλαιολόγου αιωρείται τελείως στο κενό.

Και στο «Χάσμα του Έπους» έχουν κατέβει οι Έλληνες σπηλαιολόγοι μέλη του ΣΠΕΛΕΟ, σε συνεργασία με Βούλγαρους σπηλαιολόγους.

Στον ασβεστολιθικό σχηματισμό της Αστράδας της Γκαμή-

λας υπάρχουν και άλλα μεγάλα βάραθρα, όπως η «Γκαϊλότρουπα» με βάθος -158 μ, η «Τρύπα της Νύφης» με βάθος -299 μ, που το όνομά της πήρε από μια νύφη που έπεσε στο χάος, όταν παραπάτησε το μουλάρι που την πήγαινε για το γάμο ακολουθώντας μονοπάτι που περνάει δίπλα από το βάραθρο, και ακόμη το «βάραθρο του Τσεπελόβου» με βάθος -228 μ.

Πολλά ακόμη ανεξερεύνητα χάσματα που μπορεί να κρύβουν και άλλες εκπλήξεις, που είναι τόσο πιθανές στα ασβε-

στολιτικά πετρώματα, υπάρχουν στην Αστράδα, η οποία θεωρείται διεθνές πεδίο σπηλαιολογίας και κάθε χρόνο πολλοί ξένοι σπηλαιολόγοι την επισκέπτονται για να κατέβουν στα μεγάλα βάραθρα.

Στους άλλους σχηματισμούς της Βόρειας Πίνδου δεν έχει γνωστή μέχρι σήμερα η ύπαρξη μεγάλων σπηλαίων ή βάραθρων, όμως είναι σίγουρο ότι υπάρχουν λόγω της ασβεστολιθικής υφής των πετρωμάτων, και μεγάλο θέμα θα είναι το σπηλαιολογικό ενδιαφέρον, αν οι ντόπιοι κάτοικοι ορεινών χωριών γνωρίζουν και μπορούν να πληροφορήσουν τους ερευνητές για τη θέση του.»

Ενθυμήσεις

Ο Θανάσης Βουλόδημος

Ευριπίδη Αλ. Ντιναλέξη

Πληροφορήθηκα τελευταία ότι χάθηκε κι ο Θανάσης Βουλόδημος απ' το Καπέσοβο. Η συγκίνηση για τον σεβαστό μου Επιτελάρχη έφερε μπροστά μου παλιές αναμνήσεις. Σαν μικρή προσφορά στη μνήμη του έκατσα κι έγραψα τα παρακάτω περιστατικά.

Τούτη η ιστορία έγινε γύρω στα 1947-48 που ήμουν στραιώτης κι είχαμε Διοικητή τον συνταγματάρχη Καντάρα. Η μονάδα μου ήταν στο Ζαγόρι. Άλλοι στο Σκαμένι και Τσεπέλοβο και μερικοί στο περίφημο Καπέσοβο. Τότε δεν ήταν ο Καντάρας εκεί, θα είχε αρρωστήσει, δεν θυμάμαι καλά ποιά φορά ήταν γιατί πήγαμε πολλές φορές στο Καπέσοβο. Ήμουν φυλάκιο στους Αϊλιάδες κι εκεί κάθε τόσο τη νύχτα περνούσαν αυτοί μπροστά. Τους ρώτησα που πάνε όλη τη νύχτα με τόσα πρόβατα και μου είπαν ότι είδαν αντάρες απάνω στο βουνό. Ήταν ψέματα γιατί αυτοί πήγαιναν να βοσκίσουν τα αμπέλια του Καπεσόβου και του Κουκουλίου. Τόσα πολλά πρόβατα περνούσαν μπροστά στο φυλάκιο, που και άγιοι νάμασταν με σταυρωμένα τα χέρια δεν θα καθόμασταν. Ένα βράδυ πιάναμε μια προβατίνα δεν μας άρεσε, πιάναμε άλλη, ώπου να βρούμε την πιο παχιά. Που να καταλάβουν αυτοί μπροστά τι γινόταν πίσω. Εντέλει πιάσαμε μια λαίια τετράπαχη. Είχαν πάει και τα παιδιά κι έφεραν τα σακίδια γεμάτα σταφύλια. Βλέπεις το παχύ το κρέας κάτι θέλει να ξεπλυθεί. Στην ομάδα μας ήταν κι ένα παιδί απ' το Τσεπέλοβο, Κώστα Φερεντίνιο τον έλεγαν. Γερός άντρας, τρία πολυβόλα και χίλιες σφαίρες να τον φόρτωνες, δεν έλεγε όχι. Αυτός όταν πήραμε την προβατίνα κοιμόταν. Αφού την ψήσαμε, τον ξυπνήσαμε κι έφαγε την μισή. Καλά τους κάνατε, είπε, δεν τους παίρνατε κι άλλη, να μάθουν να μην πάνε τη νύχτα στα ξένα τ' αμπέλια. Το πρωί που έφεξε είδε το τομάρι, το έφαξε καλά, βρήκε το σημάδι κι έβαλε τις φωνές. Καλά, ορέ κερατάδες, αυτό είναι το σημάδι απ' την προβατούρα μου. Ορέ, τι κάνατε δεν πέρνατε μια παλιά, αυτή είναι μικρή. Ορέ Ντιναλέξη, εγώ κοιμόμουν κι εσύ μ' έκλεβες. Αν περάσω απ' το χωριό σου δεν θα σ' αφήσω γίδα για γίδα. Εμείς τον πειράζαμε. Ήταν νόστιμη, έφαγες την μισή προβατίνα, όπως λένε φαί απ' το βίο σου.

Μ' έστειλαν φυλάκιο απάνω από το χωριό στο Εωκλήσι του Αϊ-Ταξιάρχη. Εκεί που καθόμασταν με τα παιδιά, ήμασταν τέσσερες άντρες, περνούσαν τα γίδια του χωριού, η γιδούρα.

— Ορέ παιδιά, τους λέω, δεν πιάνομε μια γίδα να ψήσουμε;

— Και δεν πιάνομε, μου είπαν. Βλέπεις ήταν καλά παιδιά και συμφωνούσαν σε όλα. Πιάσαμε μια γίδα, την έσφαξα εγώ, μαζέψαμε ξύλα, βρήκαμε κι ένα σουβλί και την ψήσαμε. Ένα παιδί κατέβηκε στο χωριό και γέμισε τα παγούρια μας κρασί. Το πέρναμε από τη Χόρη του Τζούφη που ήταν χωριανή μου. Αυτή η πράξη μας δεν έγινε γιατί πεινούσαμε. Δεν πεινούσαμε, είχαμε απ' όλα τα καλά. Το κάναμε άλλο από μεράκι, άλλο να περάσει η ώρα. Την άλλη μέρα μας ειδοποίησαν να ετοιμαστούμε να φύγουμε, να κατεβούμε κάτω. Καθαρίσαμε ότι ήταν εκεί γύρω για να μη μας προδώσει. Πήραμε τα πασιδάκια και το τομάρι και τα θάψαμε πίσω στο ιερό, έξω από την εκκλησιά. Φαίνεται κάποιο σκυλί θα τα ξέθαψε και προδοθήκαμε.

Η μονάδα μας πήγε στο Καλπάκι και μας έρριξαν στο λόχο στρατηγείου της 76 ταξιαρχίας. Επιτελάρχης ήταν ο Θανάσης Βουλόδημος, καλός άνθρωπος κι αγαπητός απ' όλους. Θυμάμαι μια μέρα είχε έρθει στο χωριό του το Καπέσοβο με το τζιπ, με οδηγό κάποιο Χασκή. Όταν έφυγε, σε κάποια στροφή τοίμπαρα το τζιπ κι αυτός βρέθηκε από κάτω. Δεν είχε το χάλι του που ήταν πλακωμένος, αλλά φώναζε στον οδηγό μη χάσουν τα σακιά της αδελφής του, που του τάδωσε να της πάρει αλεύρι. Έτρεξαν τα παιδιά απ' το φυλάκιο και τον έβγαλαν απ' το τζιπ. Μετά από λίγες ώρες που πήγαμε στο Καλπάκι, τον ειδοποίησε η αδελφή του ότι οι στρατιώτες που ήταν φυλάκιο στον Αϊ-Ταξιάρχη έφαγαν τη γίδα. Ο αφιλότιμος δεν κάλεσε εμάς, αλλά ολόκληρη την ταξιαρχία, λόχους, διμοιρίες κι ό,τι ήταν εκεί κάτω.

— Όσοι ήταν στο Καντάρα να βγούνε έξω.

Βγήκαμε πολύ λίγοι, δεν ήταν όλα τα παιδιά εκεί, είχαν πάει αλλού.

— Καλά μούτρα φαίνεστε. Ποιός ήταν φυλάκιο στον Αϊ-Ταξιάρχη δυό βήματα μπροστά.

Δεν τον παρατήρησα, τότε τον είχα δει. Προχωρήσαμε δυο, οι άλλοι δεν ήταν εκεί.

— Πούθε είσαι, μου λέει.

— Απ' το Τσερβάρι κύριε Επιτελάρχα.

— Βλάχος είσαι ορέ.

— Όχι κύριε Επιτελάρχα. Βέρος Ζαγορίσιος.

— Ζαγορίσιος σκάρτος. Γιατί φάγατε τη γίδα της αδελφής μου; Είχε δυο γίδια όλο κι όλο, εσείς της φάγατε τη μία. Δεν σας δίνει ο στρατός να φάτε;

Τώρα τι έπρεπε να κάνω να πως την αλήθεια; Αν με ζύγωνε πολύ κοντά όσο ατζαμής νάταν θα καταλάβαινε απ' τη μυρωδιά. Βρωμούσαμε κρεατίλα. Βλέπεις δεν είχαμε καιρό να πλυθούμε.

— Την βρήκαμε άρρωστη κύριε Επιτελάρχα. Κάποια πέτρα την είχε χτυπήσει.

— Ορέ κατσικοκλέφτη, μου λέει, εσείς στο χωριό σου κλέψατε το καπίστρι του Πάτερ Κοσμά.

Τι νάλεγα, όσο καλός φαίνονταν, τόσο είχε αγριέψει.

— Να καθήσεις φρόνημα, μου λέει, γιατί αλλιώς θα σε τιμωρήσω. Είμαστε Ζαγορίσιοι κι οι Ζαγορίσιοι είναι καλός κόσμος.

— Θα καθήσω, κύριε Επιτελάρχα. Πέρασαν λίγες μέρες και με έστειλαν φυλάκιο και συγκεκριμένα στο αμπέλι το δικό μου. Εκεί είχαμε μια καλύβα μεγάλη, βάσαμε τα σταφύλια. Μου έδωσαν εφτά άντρες, όλοι γιάννιδες, τότε είχαν έρθει. Ήμουν ομαδόρχης λοχίας. Η δουλειά μας ήταν κάθε πρωί και βράδυ να κάνουμε μια περίπολο απ' το Καλπάκι ως τη γέφυρα του Καλαμά. Την άλλη μέρα πήγα κι εγώ με την περίπολο. Λίγο πιο πάνω από τη γέφυρα ήταν ένα χωράφι φραγμένο και μέσα βοσκούσαν 20-25 πρόβατα κι αρνιά.

— Ορέ παιδιά, τους λέω, περνούμε ένα αρνί να το ψήσουμε; Αυτά φοβήθηκαν.

— Δεν είδες, λοχία, τι σου κατέβασε προχτές ο κύριος Επιτελάρχης;

— Κάνετε εσείς την περίπολο και μη σας νοιάζει.

Πήγα στην άκρη, έκοψα ένα κλαρί, τα μαύλισα κι ήρθαν όλα κοντά μου. Επιασα ένα αρνί, βαρύ το άτιμο. Πήγα στην καλύβα, τόσφαξα, τόψησα, τα συνηθισμένα. Απ' τα παιδιά 3-4 φάγανε με την ψυχή τους, οι άλλοι τρώγαν κι έτρεμαν απ' το φόβο τους.

— Ορέ χαμένα, φάτε ψητό π σας μέλλει.

Την άλλη μέρα ήρθε ένας αλφαμίτης και με φώναξε, να πας, μου είπε, στην ταξιαρχία, σε ζητάει ο κύριος Επιτελάρχης. Έρχομαι, του λέω. Όταν έφτανα λέει ένας φαντάρος (Αυγερινό τον έλεγαν, Κερκυραλός):

— Ντίνο ξέχασες να πάρεις τα πράγματά σου.

— Μη στεναχωριέσαι, του λέω, θα γυρίσω και μάλιστα με παράσημο.

Εγώ κατάλαβα τι με ήθελε ο Επιτελάρχης. Κάποιος μας είδε και μας κάρφωσε. Μπήκα στο γραφείο-σκηνή και χαρέπια κανονικά. Ο Επιτελάρχης ήταν εκεί όρθιος μαζί με κάτι άλλους. Ήταν εκεί κι ο φίλος μου, τώρα μακαρίτης, ο Γιάννης ο Ρωμανέλης, που μόλις με είδε χαμογέλασε. Ο κύριος Βουλόδημος ήταν όρθιος, όχι και πολύ αγριεμένος. Βλέπεις ήμασταν πατριώτες, είχαμε το ίδιο αίμα.

— Έλα δω Ντιναλέξη, μου λέει. Δεν σου είπα να καθήσεις φρόνημα. Τώρα ετοιμάσου θα σε στείλω στρατοδικείο.

— Τι έκανα, κύριε Επιτελάρχα;

— Τι έκανες, μου λέει; Κλέψατε ένα αρνί απ' το χωράφι στη γέφυρα του Καλαμά.

Τώρα, λέω με το νού μου, σου είπα μια φορά αλήθεια, κύριε Επιτελάρχα, ότι φάγαμν τη γίδα, τώρα θα σου πω ψέματα.

— Ποιό αρνί, κύριε Επιτελάρχα; Εγώ με τα παιδιά κάναμε την περίπολο. Πιο πέρα απ' τη γέφυρα θέλεις αλεπού, θέλεις λύκος, είχε ένα αρνί στο στόμα. Τα παιδιά είπαν να ρίξουν όπλα, αλλά δεν τα άφησα εγώ. Θα σηκώναμε την ταξιαρχία στο ποδάρι.

— Έτσι είναι, μου λέει;

— Μάλιστα, κύριε Επιτελάρχα. Φώναξε ένα αλφαμίτη να πάει να φέρει έναν κύριο. Ήταν κάποιος Θάνος από τα Δολιανά. Όταν ήρθε —καλύτερα να μη έρχονταν— ο Επιτελάρχης τον μάλωσε.

— Άκουσε εδώ κύριε, του είπα, δεν μπορείς εσύ να μου κατηγορείς τους στρατιώτες μου, να φυλάξεις καλύτερα τα πρόβατά σου απ' τους λύκους. Γύριψε χίλια αυγά ο άνθρωπος κι έφυγε. Λες ο κύριος Θανάσης δεν κατάλαβε ότι το αρνί το φάγαμε. Αλλά το αίμα νερό δεν γίνεται, ήμασταν πατριώτες. Όταν έφυγα ήταν εκεί ο Γιάννης Ρωμανέλης.

— Τι έγινε Ντιναλέξη, είναι αλήθεια αυτά;

Τι να του πω. Ό,τι νάλεγα στο Γιάννη δεν με μάλανε.

— Λίγο αλήθεια, λίγο ψέματα, μη λές τίποτα, τα καταφέραμε.

— Με τη γίδα, μου λέει, τι έγινε. Κάθε μέρα μου λέει αυτός ο κατσικοκλέφτης απ' το Τσερβάρι έφαγε τη γίδα της αδελφής μου.

— Νάξεραι που θα κάνει τόση φασαρία για μια γίδα, θα πήγαιναν να μασώ όλα τα γίδια του Τσάμης και θα του τα πήγαιναν στίπ.

Α Ν Ω Σ Ο Υ Δ Ε Ν Α 1 8 3 0 - 1 9 0 0

Μητρώον Αρρένων Κοινότητας Άνω Σουδενών (Πεδινών)

Νομού Ιωαννίνων, Καζάς Ζαγορίου, από το 1830 μέχρι το 1900

του Πέτρου Γ. Γεωργιάδη

Συνέχεια από το προηγούμενο

α/α	Ονοματεπώνυμο	Όνομα πατρός	Τουρκικό έτος γεννήσεως	Ελληνικό έτος γεννήσεως	Επάγγελμα	Κτηματικός φόρος	Παρατηρήσεις
105.	Ντίμπτιος Θεόδωρος		1287	1873		114	Ταξιδεύει εις Βλαχίαν.
106.	Ρούσης Λάζαρος	Ιωάννης	1286	1873	Κτηματίας		Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
107.	Μίσσιος Γεώργιος	Μάνθος	1289	1874	Κτηματίας	33	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον (1910)
108.	Τσιντζής Σπυρίδων (Τσιντζόπουλος)	Αναστάσιος	1288	1874	Έμπορος	100	Ταξιδεύει εις Θεσσαλίαν (Αικατερίνη) Απεβίωσε 15.2.1917
109.	Μπαλαούρας Νικόλαος	Χριστόδ.	1290	1874	Υπάλληλος		Άνω Σουδενά
110.	Δούβλης Βασίλειος	Αλέξανδρ.	1289	1874	Κτηματίας	58	Άνω Σουδενά
111.	Δούβλης Πέτρος	Θεοχάρης	1291	1874	Ποιμνιοχός	32	Ταξιδεύει εις Μακεδονίαν
112.	Ζαζής Κίμων	Μιλτιάδης	1290	1874	Υπάλληλος		Ιωάννινα.
113.	Μπίλιος Σπύρος	Ελευθέριος	1289	1874	Διδάσκαλος (Πατρός)	114	Άνω Σουδενά
114.	Φωτιάδης Λεωνίδας	Στέφανος	1291	1875	Κτηματίας		Άνω Σουδενά
115.	Γερούκας Βασίλειος	Ιωάννης	1292	1875	Έμπορος	31	Ταξιδεύει εις Τζουμαγιάν Απεβίωσε 10.1.1921
116.	Γκάνιος Σπυρίδων	Γεώργιος	1289	1875	Δικηγόρος		Ιωάννινα
117.	Δελγιάννης Μιχαήλ	Ελευθέριος	1289	1875	Κτηματίας	76	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον
118.	Γερούκας Σπυρίδων	Παναγιώτης	1289	1875	Αρτοποιός	31	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον
119.	Μαγγίλης Σπυρίδων	Ελευθέριος	1289	1875	Έμπορος		Άνω Σουδενά
120.	Μπατάς Λάζος		1289	1875			Ταξιδεύει εις Αίγυπτον
121.	Πριμικήρης Γεώργιος	Λεωνίδας	1289	1875	Αρτοποιός	33	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον
122.	Τσατσάνης Μιχαήλ	Ιωάννης	1292	1875	Ιατρός	66	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον
123.	Ζαζής Χρυσόστομος		1289	1875		84	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον
124.	Μουλός Σπυρίδων	Αναστάσιος	1289	1875	Ξενοδόχος	46	Ταξιδεύει εις Μακεδονίαν (Θεσ/νίκη).
125.	Μενδερλής Πολύκαρπ.	Ιωάννης	1289	1875	Παντοπώλης		Άνω Σουδενά.
126.	Τράκης Βασίλειος	Ελευθέριος	1289	1875	Σιδηροοργός		Άνω Σουδενά.
127.	Πατάς Χρήστος	Γεώργιος	1289	1875	Κτηματίας		Άνω Σουδενά.
128.	Γκότσης Βασίλειος	Δημήτριος	1289	1876	Αρτοποιός		Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
129.	Σαρδέλας Κων/νος	Αναστάσιος	1290	1876	Υπάλληλος		Ταξιδεύει εις Βουλγαρίαν. Απεβίωσε 29.10.1918.
130.	Στουμπανέλης Πέτρος	Δημήτριος	1290	1876	Κτηματίας	48	Ταξιδεύει εις Τύνιδα.
131.	Δούβλης Δημήτριος	Αναστάσιος	1293	1877	Ξενοδόχος	82	Ταξιδεύει εις Μακεδονίαν (Θεσ/νίκη).
132.	Βσανιάλης Ιωάννης	Λάμπρος	1291	1877	Έμπορος	54	Ταξιδεύει εις Θεσσαλίαν.
133.	Γεωργίου Χρήστος		1291	1877		80	Ταξιδεύει εις Ελλάδα.
134.	Μπατάς Θωμάς	Θεόδωρος	1292	1877	Κτηματίας	64	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
135.	Τόλου Μιχαήλ		1292	1877		30	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
136.	Σακελαρίου Μιχαήλ	Χριστόδ.	1292	1877	Αρτοποιός		Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
137.	Σαμαράς Αλέξιος	Ιωάννης	1292	1877	Αρτοποιός	13	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον (Αλεξάνδρειαν).
138.	Χανδής Ηλίας	Δημήτριος	1293	1878	Κτηματίας	25	Ταξιδεύει εις Θεσσαλίαν.
139.	Τσατσάνης Σπυρίδων	Λάζαρος	1292	1878	Έμπορος	50	Ταξιδεύει εις Μακεδονίαν (Σερβία).
140.	Γκολέτσης Γεώργιος	Θωμάς	1293	1879	Ξενοδόχος	62	Ιωάννινα.
141.	Τράκης Νικόλαος		1293	1879			Ιωάννινα.
142.	Δόνος Βασίλειος		1293	1879	Δικηγόρος		Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
143.	Τσεκούρας Κων/νος	Φιλάρετος	1294	1880	Αρτοποιός	42	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
144.	Κωλίκας Βασίλειος	Σταύρος	1296	1880	Ζαχαροπλάστ.		Αθήνα.
145.	Τσιγαράς Σταύρος	Ματθαίος	1294	1880	Διδάσκαλος		Άνω Σουδενά. Απεβίωσε 15.2.1918.
146.	Ζωροδύτης Γεώργιος	Περικλής	1294	1880	Εργολάβος		Άνω Σουδενά.
147.	Κασκάνης Κων/νίνος	Πανσανίας	1294	1880	Αρτοποιός	18	Κέρκυρα.
148.	Τσένης Μιχαήλ	Πολυχρόνης	1294	1880	Υπάλληλος	23	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
149.	Δούβλης Γεώργιος	Θεοχάρης	1297	1880	Έμπορος	58	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
150.	Κανίκης Χριστόδουλ.	Αριστέλης	1295	1881	Εργάτης	78	Απεβίωσε 12.1918.
151.	Γκολέτσης Παύλος	Θωμάς	1295	1881	Κτηματίας		Ταξιδεύει εις Αμερικήν.
152.	Καψάφρας Ηλίας	Πολυχρόνης	1295	1881	Αρτοποιός	62	Απεβίωσε 25.1.1921.
153.	Τσεκούρας Νικόλαος	Φιλάρετος	1295	1881	Υπάλληλος		Άνω Σουδενά. Απεβίωσε 31.3.1923.
154.	Τσανάκας Νικόλαος (Γεωργιάδης)	Λάμπρος (Χαράλαμπος)	1295	1881	Διδάσκαλος (Τραπεζίτης)	23	Ταξιδεύει εις Αίγυπτον.
155.	Γκολέτσης Γεώργιος	Αλέξανδρος	1296	1881	Ξενοδόχος		Απεβίωσε 16.4.1921.
156.	Κανίκης Δημήτριος	Σπυρίδων	1296	1881	Έμπορος		Ταξιδεύει εις Αίγυπτον και Καβάλα. Απεβίωσε 13.6.1924.
157.	Τράκης Δημήτριος	Ελευθέριος	1296	1881	Εργάτης		Ταξιδεύει εις Μακεδονίαν (Μοναστήριον, Θεσ/νίκη) και Μυτιλήνη. Απεβίωσε το 1967.
158.	Κατέρης Νικόλαος	Γεώργιος	1296	1882	Εργάτης		Ταξιδεύει εις Βουλγαρίαν (1890).
159.	Τσάντης Ευριπίδης		1296	1882			Ταξιδεύει εις Μακεδονίαν.
160.	Κατέρης Σπυρίδων	Γεώργιος	1298	1882	Εργάτης		Άνω Σουδενά. Απεβίωσε 19.7.1917.
161.	Σαμαράς Ματθαίος	Ιωάννης	1295	1882	Αρτοποιός	13	Φιλιππιάς. Ταξιδεύει εις Αίγυπτον. Απεβίωσε 5.8.1919.

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡΑ

10.000

Κατσέλη Αγλαΐα
Κοκκομέλης Κων/νος

8.000

Ενωση Αποδήμων Ελαφοτόπου

5.000

Βαριζοπούλου Ιωάν. Νίτσα
Βαρώνας Μιλτιάδης
Καζαντζή Γ. Γλυκερία
Νουσιάδη Σοφία
Σκούρη-Παπαδάκη Ελένη
Σιούρης Θεοφάνης
Τζιάσος Αριστοφάνης
Τράκης Κ. Παύλος
Φραγκούλης Οδ. Γεώργιος
Φραγκούλης Θ. Οδυσσεύς
Χατζηγιάνη Αγγελική

4.000

Δούβαλης Αναστάσιος
Μάτσου Ισμήνη

3.000

Γκράτσιου Μ. Μαίρη
Θεοδωρίδης Κων/νος
Σιούτης Αριστοτέλης
Σουσιόπουλος Χρ. Αναστάσιος
Σπαθάκη Ευφροσύνη
Στατηράς Δημήτριος
Τσαπάρας Κ. Ιωάννης
Τσολάκης Αθανάσιος
Φούφα Μαρία

2.500

Καρβούνης Θεόδωρος
Κωνσταντίνου Μιχάλης
Χατζάρας Ανδρέας

2.000

Καραγιαννάκης Αθανάσιος
Κολιός Γεώργιος
Λιάρου Πελαγία
Μουδόπουλος Ερμής
Νουτσόπουλος Γεώργιος
Παπακώστας Κ. Δημήτριος
Πολυχρονιάδης Νικόλαος
Ράπτης Χρήστος
Τσολίγκα Παναγιώτα
Φιλίδης Γεώργιος

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στις «Προσφορές για το Ηρώ της Ζαγορίσας Γυναίκας η προσφορά του κ. Μιχ. Καρατζά να διορθωθεί ως εξής: «... και της αδελφής του Φερνίκης Οικονομίδου...»

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ο μοναδικός τρόπος φίλοι αναγνώστες για την απρόσκοπτη έκδοση του περιοδικού μας είναι η συνδρομή σας.

Γι' αυτό μην ξεχνάτε να την στέλνετε έγκαιρα.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΡΩΣΗ ΤΩΝ ΣΚΟΠΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»:

— Στη μνήμη της Ευρυδίκης Γκαγκοπούλου, τα εγγόνια της Βικτωρία, Σωκράτης, Ευρυδίκη - Ανατολή Γκαγκοπούλου, Κλεοπάτρα Ζωΐδου και Απόστολος Βασδέκης δρχ. 5.000.

— Ο Αιδεσιμώτατος κ. Δημοσθένης Γκόγκος, δρχ. 2.000.

— Η κ. Καλλιόπη Ράγγα, δρχ. 2.000.

— Ο κ. Αλέξανδρος Ζηκόπουλος δρχ. 3.000.

— Στη μνήμη της θείας του Μαρίκας Κίτσου ο κ. Άλκης Στέας πρόσφερε 5.000 δρχ. για τις ανάγκες του περιοδικού «Το ΖΑΓΟΡΙ μας».

ΔΩΡΕΕΣ ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΒΙΤΣΑ:

— Εις μνήμην της Μακαρίτισσας Βασιλείας Φιλίδου το γένος Μιχ. Παπαρούση, οι συγγενείς της πρόσφεραν το χρηματικό ποσό των 100.000 δραχμών για τον Ιερό ναό Ταξιαρχών Άνω Βίτσας.

ΚΑΠΕΣΟΒΟ - ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

— Στη μνήμη του Αθανασίου Βουλοδήμου, ο ανηψιός του Γεώργιος Βουλοδήμος και οι συνάδελφοι του Σπύρου Αθαν. Βουλοδήμου πρόσφεραν στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου Καπεσόβου το ποσό των 40.000 δρχ. για τις ανάγκες της.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ

— Στη μνήμη της Ευρυδίκης Γκαγκοπούλου τα εγγόνια της: Βικτωρία, Σωκράτης, Ευρυδίκη - Ανατολή Γκαγκοπούλου, Κλεοπάτρα Ζωΐδου και Απόστολος Βασδέκης, πρόσφεραν το ποσό των 10.000 δρχ. στο Ναό των Αγίων Αναργύρων Λεπτοκαρυάς.

Η Εκκλ. Επιτροπή ευχαριστεί.

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

— Η Αλίκη Παπαποστόλου στη μνήμη της Αθηνάς Παπαποστόλου πρόσφερε στον Ιερό Ναό Αγ. Νικολάου Ασπραγγέλων 10.000 δρχ.

Κ. ΠΕΔΙΝΑ

Στη μνήμη του ΑΡΗ ΤΖΙΟΒΑ, αντί στεφάνου, κατατέθηκαν τα παρακάτω ποσά υπέρ του «Μορφ. Εξωραϊστικού Συλλόγου» Κάτω Σουδενών, ιδρυτικό - δραστήριο μέλος του οποίου ήταν ο μεταστάς.

— Τα ξαδέφρια του Βασίλης και Δημήτριος Μ. Τζιόβας δρχ. 40.000

— Οι οικογένειες: Δημητρίου και Όλγας Λιόγκα, Ευλαλίας Λιόγκα, Σπύρου Παπαδημητρίου, Κων/τίνου Σακκά, Κων. Πανταζή, Νικολάου Τζόκα και Μανώλη Σουρανάκη

— Η οικογ. Σπύρου Κατελλίδη 30.000

— » Κων/τίνου Φωτέσιου 5.000

— » Κων/τίνου Κατελλίδη 5.000

— » Στεφάνου και Θέκλας Τζιούφη 5.000

— » Κων/να Γ. Σουσιοπούλου 5.000

— » Αναστ. Χ. Σουσιοπούλου 5.000

— » Χρίστου Ράπτη 5.000

— Γιάννης Στούπης 5.000

— Φώντας Βούρδας 5.000

— Νίκη, Λία και Βιβή Κ. Ζωρδούμη 5.000

Οι οικείοι του μεταστάτος και ο Μορφωτικός Εξωραϊστικός Σύλλογος ευχαριστούν θερμά όλους.

Προσφορές
για το Ηρώ της
Ζαγορίσας γυναίκας

● Ο κ. Αντώνης Βαταβάλης, στη μνήμη της γυναίκας του Φερνίκης και της αδελφής του Θεοδώρας συζ. Ιωάν. Νικολαΐδου, δρχ. 20.000.

● Για τον πρόωρο θάνατο του καλού Κάτω Σουδενιώτη Άρη Τζιόβα, αδελφού του Προέδρου του Κ.Ε.Ζ. κ. Βασ. Τζιόβα, η οικογένεια Κίμωνος Κυριαζή συλλέγεται θερμά τους οικείους του και προσφέρει στη μνήμη του δρχ. 15.000.

Η Ι.Λ.Ε.Ζ. ευχαριστεί θερμά

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

6.000

Μπονόβας Χάρης

5.000

Βαζίμας Σωτήρης

Λώλης Σ. Ιωάννης

Νόλλας Ε. Ε.

Πίπα Ευθαλία

Τσέπης Π. Μιλτιάδης

Χατζής Γεώργιος

3.000

Δήμου Ι. Ζήσης

Δούζης Ελευθέριος

2.000

Αδελφότητα Πετριωτών

Βαζζώκας Κ. Δημήτριος

Βασδέκη Γ. Ευανθία

Γραβάνη-Δημοπούλου Έλλη

Δάλλας Κ. Μιχαήλ

Δάλλας Πολύβιος

Δημοπούλου-Δούκα Πατίτσα

Ζούγκου-Θεοδωρή Αμαλία

Καμτσίκας Ελ. Ευρύκλεια

Καρμπαδάκη Ελισάβετ

Κοντογιάννης Κων/νος

Κοντοδήμου Δ. Βασιλική

Λαγού Φρειδερίκη

Μερτζάνης Γεώργιος

Πανταζής Σπ. Ελευθέριος

Παντίσης Νίκος

Στοικίδης Μ. Χριστόδοτος

Τσόντζος Ηλίας

Τσουμάνης Δ. Γεώργιος

Φωτέσιος Κων/νος

1.500

Κασκάνης Πολυχρόνης

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον Σ.Σ.:

Ο όμορφος «κοκκινόλαμπος» σας παραμένει, για να δημιουργήσει στο τέλος του φθινοπώρου

Καν Άννα Κρυστάλλη - Βλάχου:

Η νεκρολογία σας για τη αιώνια θεία σας Αμαλία Απ. Κολιού, νομίζουμε πως πρέπει να συντομευθεί και να περιοριστεί στο πρόσωπό της.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Οι συνδρομητές των Αθηνών για την καλύτερη εξυπηρέτησή τους, μπορούν να πληρώνουν τη συνδρομή τους στα Γραφεία της Ριζαρείου Σχολής Βασιλ. Σοφίας 24, αποφεύγοντας έτσι περιττές ταλαιπωρίες και τα ταχυδρομικά έξοδα.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ